

**НАЦИОНАЛЕН ПРЕВАНТИВЕН МЕХАНИЗЪМ
ПРОТИВ ИЗТЕЗАНИЯТА И ДРУГИ ФОРМИ НА
ЖЕСТОКО, НЕЧОВЕШКО ИЛИ УНИЗИТЕЛНО
ОТНАСЯНЕ ИЛИ НАКАЗАНИЕ**

**ГОДИШЕН ДОКЛАД НА ОМБУДСМАНА
ЗА ДЕЙНОСТТА МУ КАТО
НАЦИОНАЛЕН ПРЕВАНТИВЕН МЕХАНИЗЪМ
2025 г.**

СЪДЪРЖАНИЕ

УВОД	3
ОСНОВНИ АКЦЕНТИ	4
ОСНОВНИ ПРОБЛЕМИ И ПРЕПОРЪКИ	13
I. ЗАЩИТА НА ДЕЦАТА, НАСТАНЕНИ В ИНСТИТУЦИИ	13
1. Защита на деца в СПИ и ВУИ	13
2. Защита на деца в домове за временно настаняване на малолетни и непълнолетни	15
3. Защита правата на деца, настанени в резидентни социални услуги	21
II. ЗАЩИТА ПРАВАТА НА ПЪЛНОЛЕТНИ ЛИЦА, НАСТАНЕНИ В РЕЗИДЕНТНИ СОЦИАЛНИ УСЛУГИ.....	24
III. ЗАЩИТА НА ЛИШЕНИТЕ ОТ СВОБОДА В МЕСТАТА ЗА ИЗТЪРПЯВАНЕ НА НАКАЗАНИЯ КЪМ МИНИСТЕРСТВО НА ПРАВОСЪДИЕТО	27
IV. ЗАЩИТА НА ЛИЦА, ЗАДЪРЖАНИ В АРЕСТИТЕ КЪМ МИНИСТЕРСТВОТО НА ВЪТРЕШНИТЕ РАБОТИ.....	31
V. ЗАЩИТА НА ЛИЦА ТЪРСЕЩИ ЗАКРИЛА	34
1. Права на лицата, търсещи международна закрила.....	34
2. Права на лица с временна закрила в Република България	37
3. Права на лицата с отказана международна закрила	39
VI. ЗАЩИТА НА ЛИЦАТА С ПСИХИЧНИ ЗАБОЛЯВАНИЯ	41
ИНТЕРЕСНИ СЛУЧАИ ОТ ДЕЙНОСТТА НА ОМБУДСМАНА КАТО НПМ ПРЕЗ 2025 г.	50
ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ НА ОМБУДСМАНА КАТО НПМ С МЕЖДУНАРОДНИ И НАЦИОНАЛНИ ОРГАНИЗАЦИИ И СТРУКТУРИ НА ГРАЖДАНСКОТО ОБЩЕСТВО.....	58
ПРАВНА РАМКА ЗА ДЕЙНОСТТА НА ОМБУДСМАНА КАТО НПМ.....	61
ОБЩА СТАТИСТИЧЕСКА ИНФОРМАЦИЯ ЗА 2025 г.....	64
ДОКЛАДИ ОТ ИЗВЪРШЕНИ ПРОВЕРКИ	68
ИЗПОЛЗВАНИ СЪКРАЩЕНИЯ	71

УВОД

Годишният доклад за дейността на омбудсмана на Република България като Национален превантивен механизъм (НПМ) за 2025 г. представя резултатите от осъществения мониторинг, основните констатации, системните проблеми и отправените препоръки, свързани със защитата на правата на лицата, настанени или задържани в места, попадащи в обхвата на мандата на НПМ. Докладът отразява извършените проверки, анализа на установените практики и оценката за съответствието им с националната правна рамка и международните стандарти за защита от изтезания, нечовешко или унижително отнасяне.

През 2025 г. дейността на омбудсмана като НПМ беше насочена към ключови области с повишен риск от нарушения на основни права – институции за деца, резидентни социални услуги за пълнолетни лица, места за лишаване от свобода, полицейски арести, центрове за лица, търсещи закрила, както и психиатрични заведения. Констатациите от проверките очертават както устойчиви, дългогодишни дефицити, така и отделни положителни тенденции, свързани с подобрения в материалната база, нормативни промени и предприети административни мерки.

Докладът поставя акцент върху необходимостта от последователни и структурни реформи, гарантиращи ефективна защита на уязвимите групи, подобряване на условията на живот и достъпа до здравни и социални услуги, както и утвърждаване на стандарти за хуманно третиране. Специално внимание е отделено на системните проблеми, които се възпроизвеждат през годините, включително въпросите за институционалния подход към децата, кадровите дефицити, материално-битовите условия, медицинска грижа и механизмите за контрол и отчетност.

Настоящият доклад е изготвен в изпълнение на законовите правомощия на омбудсмана като НПМ и има за цел не само да представи обективна картина на установените факти, но и да подпомогне компетентните институции при формулирането на политики и решения за преодоляване на констатираните проблеми. Анализите и препоръките са основани на резултатите от проведените през годината проверки и събраната информация.

ВЕЛИСЛАВА ДЕЛЧЕВА

ОМБУДСМАН НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

ОСНОВНИ АКЦЕНТИ

ПРАВНО ОСНОВАНИЕ И ОБХВАТ

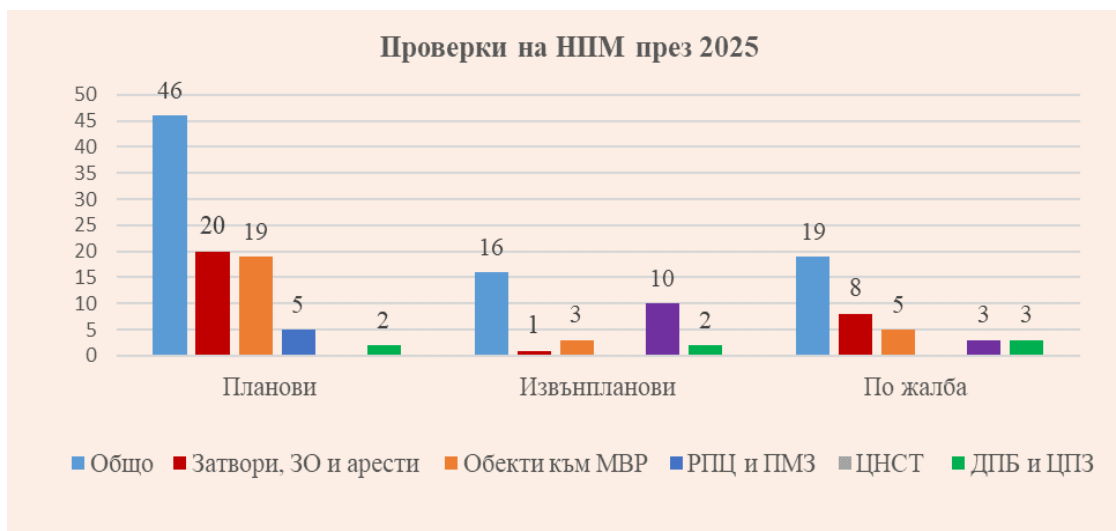
На основание чл. 28г, ал. 3 от Закона за омбудсмана, за тринадесета поредна година институцията на омбудсмана представя годишен доклад за дейността си като Национален превантивен механизъм (НПМ). Функциите и правомощията на омбудсмана в това му качество произтичат от прилагането на Факултативния протокол към Конвенцията против изтезанията на ООН и измененията в Закона за омбудсмана, обнародвани в ДВ, бр. 29 от 2012 г.

Дейността на НПМ се осъществява чрез планови и извънпланови проверки по утвърдена методика в затворени институции, които лицата не могат да напуснат по своя воля, както и по сигнали и жалби за нарушени права.

При установена необходимост от законодателни промени омбудсманът отправя предложения и препоръки до Народното събрание и Министерския съвет, които се отразяват в годишния доклад.

ИНТЕНЗИТЕТ НА МОНИТОРИНГА

През 2025 г. са проведени общо 81 проверки в местата за изтърпяване на наказание лишаване от свобода, в държавните психиатрични болници и центрите за психично здраве, в центрите за задържане на бежанци и мигранти, в арестите и в центрове за настаняване от семеен тип за деца и възрастни, което представлява повишение с 35% спрямо проверките, осъществени през предходната 2024 г.

Източник: Статистически данни на омбудсмана на РБ

I. ЗАЩИТА НА ДЕЦАТА, НАСТАНЕНИ В ИНСТИТУЦИИ

За поредна година, защитата на правата на децата, настанени в институции, остава сред основните приоритети на НПМ. Проверките в специализираните институции за деца през 2025 г. потвърдиха **дългогодишни системни дефицити** в държавната политика спрямо деца в конфликт със закона и деца в риск.

Въпреки отчетения частичен положителен напредък, **продължава да се наблюдава институционален и по същество наказателен подход към децата**, основан на морално остаряла нормативна уредба, при ограничен достъп до навременна психологическа, психиатрична и социална подкрепа, недостатъчна междуинституционална координация и липса на адекватни социални услуги, насочени към реинтеграцията на децата в общността.

1. Защита на децата в СПИ и ВУИ

През 2025 г. беше констатирано **продължаващо настаняване на деца в СПИ и ВУИ, включително на деца под 14-годишна възраст**, при условия, които не осигуряват ефективна подкрепа за развитието им и създават риск от вторична виктимизация. Все още се прилага Законът за борба срещу противообществените прояви на малолетните и непълнолетните, който е морално и концептуално остарял и противоречи на международните стандарти, въпреки приетите още през 2011 г. държавни документи за реформа на детското правосъдие и последователните препоръки за приемане на Закон за отклоняване от наказателно производство и налагане на възпитателни мерки.

Посещението през 2025 г. в СПИ „Варненци“ потвърди, че въпреки многократните препоръки на омбудсмана за закриване на тези институции, практиката по настаняване на деца в интернати продължава, включително на деца със статусни нарушения (бягства, кражби и т.н.), което показва системна невъзможност на услугите в общността да отговорят адекватно на потребностите им.

Материалната база в СПИ остава амортизирана, образователният процес е на ниско ниво, достъпът до специализирана медицинска и психично-здравна грижа е ограничен, а отдалечеността на институциите допълнително затруднява поддържането на връзка със семействата и последващата реинтеграция.

Децата, ненавършили пълнолетие следва да бъдат третираны като жертва на средата, а не да бъдат виктимизирани от обществото и държавата чрез налагане на последващи ограничения на правата им.

2. Защита на децата, настанени в домовете за временно настаняване на малолетни и непълнолетни към МВР

През 2025 година мониторингът на НПМ обхвана в проверките си всички домове за временно настаняване на малолетни и непълнолетни към МВР. Бяха установени **практики, несъвместими с най-добрия интерес на детето**. От години омбудсманът препоръчва да не се настаняват деца извършители и деца – жертви на едно и също място.

Санитарен възел за децата в ДВНМН – Пловдив

Други основни препоръки:

- Подобряване на условията за пребиваване на деца в домовете за временно настаняване на малолетни и непълнолетни към МВР;
- спешна промяна на Правилника за организацията и работата на домовете за временно настаняване на малолетни и непълнолетни и привеждането му в съответствие с международните стандарти;
- изменение и допълнение на Инструкцията за съпровождане на малолетни и непълнолетни лица от органите на МВР;
- изготвяне на методически указания от Главна дирекция „Национална полиция“;
- провеждане на задължителни обучения за всички служители;
- попълване на необходимите щатни бройки;
- извършване на цялостен ремонт на сградния фонд;
- осъществяване на проверки от Централната комисия за борба срещу противообществените прояви на малолетните и непълнолетните.

3. Непридружени деца, търсещи закрила

Друг основен приоритет в дейността на Националния превантивен механизъм остава защитата на правата на непридружените деца, търсещи закрила на територията на Република България. В сравнение с предходни години през 2025 г. се отчита значително намаление на броя на тези деца, което се свързва с влизането на България в Шенгенското пространство,

пренасочването на допълнителен брой служители на „Гранична полиция“ към сухопътната граница с Република Турция и засиления граничен контрол.¹

Въпреки отчетения напредък, свързани с редовно извършване на текущи ремонти и подобрения, продължават проблемите, свързани с хигиенно-санитарните условия, наличието на вредители в помещенията, както и с достъпа до специализирана здравна помощ. Остава актуална препоръката за необходимостта от въвеждане на системна политика за закрила и интеграция на непридружените деца, включително **извеждането им от центровете за бежанци след предоставяне на бежански или хуманитарен статут и настаняването им в подходящи социални услуги**. Социалните услуги за непридружени деца продължават да бъдат крайно недостатъчни, а броят на специалистите, работещи с тях, остава ограничен.

II. СОЦИАЛНИ УСЛУГИ ЗА ВЪЗРАСТНИ – НЕЗАКОННИ ПРАКТИКИ И ЗАКОНОДАТЕЛНИ ПРОМЕНИ

Водещ фокус в дейността на омбудсмана като Национален превантивен механизъм през 2025 г. продължиха да бъдат социалните услуги за възрастни хора. През изминалата година, след множество извършени проверки, при които бяха констатирани случаи на незаконно предоставяне на социални услуги, омбудсманът изпрати поредно становище до председателя на Народното събрание на Република България, до главния прокурор, до министъра на правосъдието и до министъра на труда и социалната политика. В него, наред с други мерки, беше отправена препоръка за изменение на Наказателния кодекс с цел криминализиране на дейността по нелегално предоставяне на социални услуги.

Ангажиментът на омбудсмана по този въпрос е последователен и дългосрочен. Още през 2022 г., в рамките на осъществявания мониторинг като Национален превантивен механизъм², бяха установени сериозни нарушения, свързани с **незаконно предоставяне на социални услуги за хора с увреждания, включително за лица с деменция и психични разстройства, от нелицензирани доставчици**. Констатациите разкриха тежки рискове за здравето, достойнството и живота на настанените лица.

В условията на липса на ефективна нормативна уредба, позволяваща санкциониране и прекратяване на подобни практики, през следващите години омбудсманът последователно настоява за законодателни промени. В този контекст многократно беше подчертавано, че незаконното предоставяне на социални услуги и третирането на настанените в тях лица по жесток, нечовешки или унижителен начин представляват изтезание по смисъла на

¹ Според данни на Държавната агенция за бежанците при Министерския съвет (ДАБ при МС) през 2024 г. 234 малолетни и 717 непълнолетни лица са подали молби за закрила, а през 2025 г. подалите молби по Закона за убежището и бежанците са 28 малолетни и 545 непълнолетни.

² [Доклад от проверки на омбудсмана в качеството му на НПМ в домовете за пълнолетни лица с умствена изостаналост](#), 2022

Конвенцията против изтезанията и други форми на жестоко, нечовешко или унижително отнасяне или наказание на Организацията на обединените нации, както и на Европейската конвенция за предотвратяване на изтезанията и нечовешкото или унижително отнасяне или наказание към Съвета на Европа.

В края на 2025 г. Народното събрание се съобрази с отправените препоръки и прие необходимите изменения в Наказателния кодекс, с които беше криминализирана дейността по нелегално предоставяне на социални услуги.

Паралелно с това, отново през 2025 г., след допълнителни проверки, при които бяха установени незаконно предоставяни социални услуги, омбудсманът като Национален превантивен механизъм отправи и конкретни препоръки към министъра на труда и социалната политика, насочени към повишаване на прозрачността, контрола и информираността на гражданите относно предоставяните социални услуги, и по-специално:

а/ Да се въведе общ стандарт за представяне на информация относно предоставяните социални услуги;

б/ Да се създаде общ регистър на всички социални услуги (в общността или резидентни, държавни или частни), публикуван на сайтовете на Министерство на труда и социалната политика (МТСП), на Агенцията на социалното подпомагане (АСП) и на Агенцията за качеството на социалните услуги (АКСУ);

в/ Да бъде изпратено указателно писмо до кметовете на общините в Република България, на територията на които се предоставят социални услуги, на основание чл. 25 ал. 2 т. 11 от Закона за социалните услуги (ЗСУ) в най-кратък срок и на видно място на сайта на всяка община да се обособи рубрика „Социални услуги“, която да предоставя на гражданите необходимата информация;

г/ Да бъдат предприети действия за допълнение на Закона за социалните услуги, като се въведе разпоредба в случай, че е прекратен, отнет или заличен лиценз на частен доставчик на социални услуги, Агенцията за качеството на социалните услуги незабавно да информира кмета на общината и роднините на ползвателите на социалната услуга;

г/ Периодично да се провежда подходяща информационна кампания, която да информира гражданите за техните права като ползватели на социални услуги, както и правата на техните роднини.

В тази връзка Министерски съвет изготви Проект за изменение и допълнение на Наредбата за качеството на социалните услуги, като се регламентира възможност АКСУ да извършва проверки и при отказ на издаване на лиценз, при прекратяване и отнемане на лиценз, както и при предоставяне на социални услуги без лиценз.

III. ПРОВЕРКИ В МЕСТАТА ЗА ЛИШАВАНЕ ОТ СВОБОДА

През 2025 г. омбудсманът в качеството си на Национален превантивен механизъм извърши множество проверки в затвори, затворнически общежития, следствени арести и в Специализираната болница за активно лечение на лишени от свобода – София. Констатациите от мониторинга показват, че **основните системни проблеми, идентифицирани при посещението на Комитета за предотвратяване на изтезанията (КПИ) през 2021 г., както и в по-ранни периоди, продължават да съществуват и към настоящия момент.**

Материално-битовите условия в значителна част от местата за лишаване от свобода остават незадоволителни. Установени са амортизиран сграден фонд, недостатъчна жилищна площ, ограничен достъп до естествена светлина и вентилация, наличие на влага и мухъл, както и лошо състояние на санитарните възли. Проблемът с наличието на хлебарки и дървеници, както и с остарелия постелъчен инвентар, продължава да бъде актуален. Затворническото общежитие от закрит тип „Кремиковци“ остава в особено тежко състояние, въпреки многократните препоръки за неговото закриване.

Сериозен системен дефицит се отчита и в медицинското обслужване, обусловен от недостига на лекари, психиатри и дентални лекари, което води до **забавен или ограничен достъп до лечение.** В Специализираната болница за активно лечение на лишени от свобода – София кадровата криза продължава, както и практиката лишени от свобода да закупуват медикаменти със собствени средства.

В резултат на извършените проверки, включително преглед на медицинска документация и проведени интервюта с лишени от свобода, се установи **задълбочаващ се проблем с употребата на упойващи вещества, включително разпространението на ново вещество, известно като „билката“.** Липсва официална информация за броя на наркозависимите лишени от свобода, тъй като навлизат все по-нови упойващи вещества, които трудно се идентифицират със съществуващите тестове. **Беше констатиран и ръст на конфликтите и сигналите за насилие между лишени от свобода.**

Във връзка с употребата на наркотични вещества и неясното им съдържание беше отправена препоръка за допълнение на Наредба № 2 от 22.03.2010 г. за условията и реда за медицинското обслужване в местата за лишаване от свобода. Предложението предвижда да се създаде възможност медицинските специалисти в тези места да вземат кръвни проби с цел извършване на анализ за установяване наличието на наркотични вещества, техните прекурсори, както и други химични вещества, използвани като наркотици.

IV. ПОЛИЦЕЙСКО НАСИЛИЕ

За поредна година омбудсманът в качеството си на Национален превантивен механизъм се самосезира по редица случаи, свързани с твърдения за полицейско насилие. Сигналите обхващат основно случаи на **прекомерна употреба на физическа сила, неправомерно използване на помощни средства от полицейски служители, както и други правонарушения, извършени при задържане на граждани**. В част от проверените случаи **бяха потвърдени дисциплинарни нарушения и неправомерни действия на служители, което доведе до образуване на досъдебни производства и налагане на дисциплинарни наказания**.

Особено тревожни са сигналите за тежки телесни увреждания и случаи на смърт след полицейско задържане, които поставят сериозни въпроси относно спазването на стандартите за задържане, както и на принципите за законност, необходимост и пропорционалност при употребата на сила. В отделни случаи извършените съдебномедицински експертизи не установиха пряка причинно-следствена връзка между действията на полицейските служители и настъпилия летален изход. Въпреки това, значителният обществен отзвук по тези случаи подчертава **необходимостта от пълна прозрачност, своевременно информиране на общественото и ефективно институционално реагиране**.

Натрупването на подобни случаи през годината очертава устойчив проблем и потвърждава необходимостта от прилагане на системни мерки за превенция, осигуряване на ефективен и независим контрол, както и от **засилено обучение на служителите на Министерството на вътрешните работи в областта на деескалацията и защитата на правата на човека**. В този контекст омбудсманът последователно настоява за подобряване на вътрешните механизми за отчетност и за гарантиране на ефективно, независимо и своевременно разследване на всеки сигнал за полицейско насилие.

V. ЛИЦА, ТЪРСЕЩИ ЗАКРИЛА И ТЕХНИТЕ ПРАВА

Спазването на правата на лицата с временна закрила продължава да е на **вниманието на омбудсмана**. Сериозен проблем представлява правната уредба на регистрационната карта на лицата с временна закрила. Съгласно чл. 40, ал. 3 от Закона за убежището и бежанците този документ **не се приравнява на документ за самоличност**, което затруднява достъпа на лицата до редица услуги и нарушава основни техни права. За разлика от тях, лицата с бежански или хуманитарен статут получават документи, признати за документ за самоличност по чл. 14 от Закона за българските лични документи. В резултат, **лицата с временна закрила са ограничени, включително в достъпа им до труд и професионално обучение**. В практиката на омбудсмана се установяват множество откази от институции като ИА „Автомобилна администрация“, която отказва да допуска украински

граждани до изпити за свидетелство за управление на моторно превозно средство поради липса на валиден документ за самоличност.

Този въпрос остава нерешен и през 2025 г., въпреки многократните сигнали и препоръки от страна на омбудсмана и неправителствения сектор. Основното предизвикателство е **да се транспонират европейските регламенти, без да създадат противоречия с националната правна система и мандата на отделните институции.** Ключови правни въпроси, които трябва да намерят своето решение и за които омбудсманът ще следи внимателно са:

- ясно разграничаване на функциите между административните органи, правната помощ и контролните институции;
- гарантиране на правата на уязвимите групи, включително непридружените деца;
- недопускане на възлагане на функции, несъвместими с мандата на омбудсмана;
- създаване на ясни и практически приложими правила за преход от временна към международна закрила.

VI. ПСИХИЧНО ЗДРАВЕ

Правата на лицата с психични разстройства продължават да бъдат във фокуса на дейността на омбудсмана в качеството му на Национален превантивен механизъм. През 2025 г. се извършиха проверки в три държавни психиатрични болници, два центъра за психично здраве и една клиника по психиатрия към университетска болница.

В резултат на извършения мониторинг беше установен известен напредък по отношение на реформата, насочена към подобряване на качеството на грижата в държавните психиатрични болници. От общо единадесет държавни психиатрични болници четири са изцяло ремонтирани, а една предстои да бъде преместена в нова сграда в гр. София. Министерството на здравеопазването информира омбудсмана, че е планиран ремонт и на Държавната психиатрична болница – Ловеч. През отчетния период беше **открито първото съдебнопсихиатрично отделение за жени в България, както и първият детски стационар за лечение на деца с психични заболявания, при много добри материално-битови условия.** За последните две години са назначени и седем специализанти в държавните психиатрични болници за придобиване на специалност „Психиатрия“.

При извършените през 2025 г. проверки не бяха установени сериозни нарушения при прилагането на мерките за временно физическо ограничаване – изолация и имобилизация – в държавните психиатрични болници. Част от лечебните заведения са стартирали и програми за обучение на персонала, свързани с прилагането на тези мерки.

Въпреки отчетените подобрения, продължават да съществуват сериозни проблеми в държавните психиатрични болници. Сред тях са **лошите материално-битови условия в неремонтираните лечебни заведения, липсата на достатъчно кадрово обезпечаване и**

на устойчива политика за преодоляването му, отсъствието на социални услуги, подпомагащи реинтеграцията на хората с психични разстройства в общността, липсата на трудова терапия, както и неосигуряването на правото на индивидуална грижа.

Най-важното заключение на омбудсмана като Национален превантивен механизъм и основен фокус в работата му през 2025 г. е **необходимостта от промяна на правната рамка, регламентираща психичното здраве**, включително разпоредбите на Глава пета от Закона за здравето и Наредба № 1 от 28 юни 2005 г. за реда за прилагане на мерки за временно физическо ограничаване при пациенти с установени психични разстройства. **Сериозен проблем остава и недостигът на персонал** – психолози, социални работници, трудотерапевти и медицински сестри. В тази връзка омбудсманът изпрати становище до Народното събрание по предложен вариант на Законопроект за изменение и допълнение на Закона за здравето, Глава пета „Психично здраве“.

В хода на осъществявания през годините мониторинг омбудсманът като Национален превантивен механизъм е регистрирал множество системни проблеми, свързани с правата на пациентите с психиатрични заболявания. В редица случаи е установено нарушение на Наредба № 1 от 28 юни 2005 г., която в настоящия си вид противоречи на Конвенцията против изтезанията и други форми на жестоко, нечовешко или унижително отнасяне или наказание на Организацията на обединените нации и на Европейската конвенция за предотвратяване на изтезанията и нечовешкото или унижително отнасяне или наказание към Съвета на Европа. Основните дефицити на наредбата са свързани с липсата на ясни правила относно последователността и общата продължителност на прилаганите мерки за имобилизация в рамките на едно денонощие. Съгласно действащата уредба е възможно лице да бъде подлагано на изолация ежедневно в продължение на дни, почти без прекъсване на мярката. Наредбата не конкретизира и основанията, при които могат да бъдат прилагани мерки за имобилизация.

ОСНОВНИ ПРОБЛЕМИ И ПРЕПОРЪКИ

I. ЗАЩИТА НА ДЕЦАТА, НАСТАНЕНИ В ИНСТИТУЦИИ

1. Защита на деца в СПИ и ВУИ

Възпитателните училища-интернати и социално-педагогическите интернати представляват институции, в които децата са фактически лишени от свобода и подложени на засилен контрол от страна на държавата. Поради това от 14 години те са обект на постоянен мониторинг от страна на омбудсмана в качеството му на Национален превантивен механизъм, с оглед гарантиране на правата на децата и предотвратяване на нечовешко или унижително отнасяне.

Още през 2014 г. и 2015 г. бяха изготвени и публикувани два тематични доклада относно състоянието на ВУИ и СПИ, в които бяха анализирани правната рамка, профилът на настанените деца, условията на живот, достъпът до образование и здравни грижи, мерките за закрила, както и административният и кадровият капацитет на институциите. Оттогава насам **ВУИ и СПИ остават обект на ежегоден мониторинг от страна на омбудсмана**, включително чрез използването на специализирани въпросници и провеждането на интервюта с децата, като системно се проследява и изпълнението на отправените препоръки.

Във всеки свой годишен доклад омбудсманът **последователно настоява за закриване на интернатите и за въвеждане на съвременни, щадящи и ефективни мерки за работа с деца в конфликт със закона, основани на принципите на възстановителното правосъдие, превенцията и развитието на интегрирани социални услуги в общността.**

През 2025 г. екип на омбудсмана извърши проверка в Социално-педагогическия интернат в с. Варненци. Констатациите от посещението потвърдиха, че системните проблеми, установявани и в предходни години, продължават да съществуват без съществен напредък. **Материалната база остава амортизирана, сградният фонд е остарял, а институцията е разположена на значително разстояние от областни центрове и от семейната среда на децата.** Условията на живот са от т.нар. „казармен тип“, със споделени спални помещения, санитарни възли и бани, което не съответства на съвременните стандарти за грижа и закрила на деца.³

По своя характер ВУИ и СПИ представляват места за лишаване от свобода – извод, потвърден и в практиката на Европейския съд по правата на човека по делата „А. и други срещу България“ (2011 г.) и „Д.Л. срещу България“ (2016 г.). Настаняването в подобни институции, особено на деца под 14-годишна възраст, представлява унижителна мярка и не води до реална корекция на поведението и ефективна ресоциализация.

³ [Доклад от извършена внезапна проверка в СПИ „Христо Ботев“ – с. Варненци](#)

ОСНОВНИ ПРЕПОРЪКИ

Да се предприемат незабавни действия за цялостна реформа в системата на детското правосъдие, включително извършване на задълбочена оценка на необходимостта от функциониране на специализирани съдебни състави за деца.

Да бъде отменен Законът за борба срещу противообществените прояви на малолетните и непълнолетните, действащ от 1958 г., като морално и концептуално остарял и несъответстващ на международните стандарти, и да бъде приет Законът за отклоняване от наказателно производство и налагане на възпитателни мерки на непълнолетни лица като основен нормативен инструмент за реформа в детското правосъдие.

Да бъдат закрити възпитателните училища-интернати и социално-педагогическите интернати, като се преустанови настаняването на деца в институционална среда от затворен тип и да се въведат съвременни, ефективни и щадящи мерки за работа с деца в конфликт със закона, основани на възстановително правосъдие, превенция и индивидуална подкрепа.

Да се изгради защитена и интегрирана социална система за подкрепа, включваща мрежа от достъпни услуги в общността – възпитателни, психо-социални и защитни мерки, както и механизми за подкрепа на семействата – насочени към превенция, ранна интервенция и устойчиво социално включване на деца в конфликт със закона.

Проверката през 2025 г. отново показва, че значителна част от децата, настанени в СПИ, произхождат от центрове за настаняване от семеен тип, които не разполагат с необходимия капацитет за работа с деца с агресивно или девиантно поведение. Образователният процес остава на ниско ниво, а последващата реинтеграция на децата в общността е силно затруднена. Отдалечеността на институцията допълнително ограничава контактите със семействата, което задълбочава социалната изолация на децата.

Въпреки многократните препоръки на омбудсмана, децата продължават да бъдат настанявани в СПИ и ВУИ по реда на Закона за борба срещу противообществените прояви на малолетните и непълнолетните (ЗБППМН) – нормативен акт, който е морално и концептуално остарял и основан преимуществено на философията на наказанието, а не на закрилата и подкрепата. Това е подчертано както в Концепцията за държавна политика в областта на правосъдието за детето, така и в практиката на Европейския съд по правата на човека и в препоръките на Комитета по правата на детето на Организацията на обединените нации.

Въпреки че още през 2011 г. бяха приети Концепция и Пътна карта за реформа в детското правосъдие, към 2025 г. реалното им изпълнение остава незавършено. Законът за отклоняване от наказателно производство и налагане на възпитателни мерки на непълнолетни

лица, който следва да бъде основен инструмент на реформата, продължава да не е приет.

Омбудсманът подчертава, че институционалният модел на ВУИ и СПИ не осигурява ефективна подкрепа за развитието на децата и може да бъде квалифициран като жестоко, нечовешко и унижително отнасяне по смисъла на Конвенцията против изтезанията и други форми на жестоко, нечовешко или унижително отнасяне или наказание. Вместо това е необходим цялостен подход, основан на **подкрепа в общността, работа със семействата, достъп до качествено образование, психо-социална помощ и реални възможности за личностно развитие.**

Констатациите от дългогодишния мониторинг ясно показват, че поддържането на този модел не води до защита на правата на децата и не постига целите на детското правосъдие. Това налага спешно стартиране на реална реформа, закриване на съществуващите интернати и развитие на алтернативни услуги за деца в конфликт със закона, които да съответстват на международните стандарти и на най-добрия интерес на детето, за което омбудсманът за пореден път настоява.

Децата, ненавършили пълнолетие следва да бъдат третирані като жертва на средата, а не да бъдат виктимизирани от обществото и държавата чрез налагане на последващи ограничения на правата им.

Правната уредба на правосъдието по отношение ненавършили пълнолетие деца следва да е максимално щадяща за тях, да не цели тяхното самоцелно наказване или изтезаване и да не ги превръща в жертва на самата санкционна система.

Целта на детското правосъдие и неговото прилагане трябва да бъде тяхното ресоциализиране и реинтегриране по възможно най-щадящ за тях начин, при прилагане на индивидуализиран спрямо личността им комплексен интердисциплинарен подход и при зачитане на тяхното достойнство и интелектуално-волеви специфики.

2. Защита на деца в домове за временно настаняване на малолетни и непълнолетни

Домовете за временно настаняване на малолетни и непълнолетни представляват места, в които децата са фактически лишени от свобода и поради това подлежат на засилен мониторинг от страна на Националния превантивен механизъм. **Гарантирането на техните права изисква ясна правна рамка, щадящи практики и условия, съответстващи на най-добрия интерес на детето.**

През 2025 г. омбудсманът в качеството си на Национален превантивен механизъм извърши **внезапни проверки във всички пет дома** за временно настаняване на малолетни и непълнолетни в страната⁴. Фокусът на проверките беше насочен към анализ на

⁴ [Доклад за внезапна проверка в ДВНМН София](#), [Доклад за внезапна проверка в ДВНМН Пловдив](#), [Доклад за внезапна проверка в ДВНМН Варна](#), [Доклад за внезапна проверка в ДВНМН Бургас](#), [Доклад за внезапна проверка в ДВНМН Горна Оряховица](#)

действащата правна рамка, условията за престой на децата, прилагането на корекционни мерки, както и възможностите за поддържане на контакти с външния свят.

В резултат на извършения мониторинг бяха установени редица **системни дефицити, които поставят под съмнение ефективността на действащата нормативна уредба и практиката по нейното прилагане**. В тази връзка омбудсманът отправи препоръка до министъра на вътрешните работи за **спешна промяна на Правилника за организацията и работата на домовете за временно настаняване на малолетни и непълнолетни**⁵ и за привеждането му в съответствие с международните нормативни актове, гарантиращи правата на децата при задържане. Беше подчертана необходимостта от изработване на нов правилник, в който да бъде гарантирано спазването на принципа за най-добрия интерес на детето.

Исклучително тревожен факт, който омбудсманът отново постави във фокуса на Министерството на вътрешните работи, е че **действащият правилник по своя характер наподобява нормативна уредба за места за лишаване от свобода** – като затвори, арести и затворнически общежития – вместо да регламентира функционирането на институции с функция по закрила на деца. Като пример е посочена разпоредбата на чл. 25, ал. 1, т. 3 от Правилника, съгласно която **малолетно или непълнолетно**

ОСНОВНИ ПРЕПОРЪКИ

Да се предприемат спешни действия за цялостна промяна на Правилника за организацията и работата на домовете за временно настаняване на малолетни и непълнолетни и Инструкцията за съпровождане на малолетни и непълнолетни лица от органите на Министерството на вътрешните работи.

Главна дирекция „Национална полиция“ да изготви и разпространи задължителни методически указания до всички домове за временно настаняване на малолетни и непълнолетни.

Да се осигури задължително и регулярно обучение на всички служители в домовете за временно настаняване на малолетни и непълнолетни във връзка с правата на детето и националната политика за закрила.

Да бъдат отпуснати и попълнени необходимите щатни бройки в домовете за временно настаняване на малолетни и непълнолетни.

Да се извърши цялостен ремонт и модернизация на всички домове за временно настаняване на малолетни и непълнолетни.

Централната комисия за борба срещу противообществените прояви на малолетни и непълнолетни да упражни ефективен контрол върху дейността на всички домове за временно настаняване.

⁵ Издаден от министъра на вътрешните работи, обн., ДВ, [бр. 83](#) от 21.07.1998 г., изм. и доп., [бр. 73](#) от 19.08.2003 г., изм., бр. 91 от 14.10.2003 г.

дете, нарушило вътрешния ред, може да бъде наказано с изолиране до три денонощия в самостоятелна стая.

Придържането към остаряла философия, несъвместима с правата на детето, гарантирани от Конвенцията на ООН за правата на детето, се проявява и в разпоредбата на чл. 8, ал. 2 от Правилника, съгласно която деца, заловени в скитничество, просия, проституция или злоупотреба с алкохол, могат да бъдат настанявани в домовете за временно настаняване. Омбудсманът подчертава, че **подобни прояви отдавна не се третираат като престъпления по Наказателния кодекс**, а пълнолетните лица не носят наказателна отговорност за тях, което прави задържането на деца по тези основания особено проблематично.

ДВНМН – Горна Оряховица Място за хранене на децата Тясно помещение за настаняване

Друг сериозен проблем, който омбудсманът като Национален превантивен механизъм отново отбелязва с тревога, е нормативно утвърдената практика в тези институции да се настаняват на едно и също място деца – извършители на правонарушения, и деца – жертви на престъпления. В тази връзка беше подчертано, че при изготвянето на новия Правилник следва да отпадне разпоредбата на чл. 8, ал. 1, т. 5, предвиждаща настаняване в ДВНМН на малолетни и непълнолетни лица на възраст от 6 до 18 години, на които е предоставена полицейска закрила. Такива деца следва да бъдат настанявани в центрове за настаняване от семеен тип за деца, които разполагат с допълнителни места за кризисно настаняване, или в кризисни центрове за деца.

Омбудсманът отправи препоръка до министъра на вътрешните работи и за изменение на Инструкцията за съпровождане на малолетни и непълнолетни лица от органите на МВР, като се предвиди всяко дете да бъде придружавано индивидуално от един служител, а транспортирането да се извършва единствено със служебни автомобили на МВР. В хода на проверките беше установено, че след прекратяване на престоя в домовете, част от децата се придружават от един служител, който съпровожда едновременно две деца. Омбудсманът

подчерта, че един служител е крайно недостатъчен за придружаването на повече от едно дете и настоя всяко дете да бъде съпровождано поотделно.

Беше констатиран и проблем, свързан с превоза на децата, тъй като в част от домовете работи само един шофьор. В тази връзка омбудсманът като Национален превантивен механизъм препоръча, при необходимост, Министерството на вътрешните работи да съдейства за осигуряване на служебен транспорт за превозване на децата до мястото на привеждане. Тази препоръка беше приета от МВР, като беше поискано становище по предложените изменения на Инструкцията.

При извършените проверки беше установена и практика едно дете да бъде транспортирано през няколко дома за временно настаняване, преди да бъде настанено в социално-педагогически интернат или друга услуга. Като пример беше посочен маршрутът за привеждане на деца от област Сливен: Районно управление – гр. Сливен, ДВНМН – Бургас, ДВНМН – Варна, СПИ – с. Варненци.

Тази практика е изключително неефективна, ангажира значителен човешки и транспортен ресурс от различни полицейски структури и има силно травматичен ефект върху децата, като ги поставя в продължителна несигурност и напрежение, породени от дългия път и възможните престои до 72 часа в различни транзитни точки. С оглед на това омбудсманът като Национален превантивен механизъм предложи въвеждането на разпоредба, съгласно която превозването на децата следва да се извършва по най-краткия възможен маршрут, директно до мястото на настаняване, без междинни престои, освен в изключителни случаи, свързани със здравословното състояние на детето или други обективни причини.

Омбудсманът обръща специално внимание на констатираните случаи на използване на физическа сила и помощни средства при съпровождането на деца. Съгласно чл. 85 и чл. 86 от Закона за Министерството на вътрешните работи употребата на физическа сила и помощни средства представлява крайна мярка и следва да се прилага единствено когато е абсолютно необходима, при стриктно съобразяване с характера на поведението и личността на лицето.

Наредба № 8121з-418 от 14 март 2017 г. за реда за употреба на физическа сила и помощни средства от служителите на Министерството на вътрешните работи изрично забранява употребата на физическа сила и помощни средства спрямо видимо малолетни лица и бременни жени, освен в случаите на масови безредици и след изчерпване на всички други възможни средства.

В тази връзка омбудсманът препоръча в Инструкция № 8121з-1008 за съпровождане на малолетни и непълнолетни лица от органите на МВР да бъде включен изричен текст, който ясно да регламентира, че при съпровождане на деца не се използват белезници или

други помощни средства. Целта на подобна регламентация е да се гарантира щадящ подход към децата и да се осигури опазването на техния живот и здраве.

Включването на такива разпоредби би допринесло за повишаване на ефективността и сигурността на процеса по съпровождане, за по-добра закрила на децата и за съответствие с принципите на хуманно, професионално и пропорционално поведение при действията на полицейските органи спрямо малолетни и непълнолетни лица.

При извършените проверки беше установено, че служителите в домовете за временно настаняване на малолетни и непълнолетни не са преминавали обучения за работа с деца от 2017 г. насам. Също така не са предоставяни методически указания от Главна дирекция „Национална полиция“, каквото задължение е предвидено в чл. 4, ал. 1 от Правилника за организацията и работата на домовете за временно настаняване на малолетни и непълнолетни. Не са извършвани и проверки от страна на Централната комисия за борба срещу противообществените прояви на малолетни и непълнолетни, въпреки че съгласно чл. 4, ал. 3 от същия правилник именно тя осъществява контрол върху дейността на тези домове.

В тази връзка омбудсманът поиска от Главна дирекция „Национална полиция“ да предостави методическите указания, които следва да бъдат изпращани до всички домове за временно настаняване на малолетни и непълнолетни, както и плановете за обучение на служителите за 2025 г. и 2026 г. за работа с деца с девиантно поведение. От Централната комисия за борба срещу противообществените прояви на малолетни и непълнолетни беше поискано да предостави протоколите от извършените проверки на всички домове за временно настаняване, в изпълнение на правомощията ѝ по чл. 4, ал. 3 от Правилника.

Друг съществен проблем, установен от омбудсмана в домовете за временно настаняване на малолетни и непълнолетни, е липсата на достатъчен и квалифициран персонал. При проверката в ДВНМН – София беше констатирано, че поради отсъствието на лекар – психиатър не може да бъде изготвен отчет за здравословното състояние на настанените деца.

Съгласно чл. 7, ал. 2 от Правилника за организацията и работата на домовете за временно настаняване на малолетни и непълнолетни във всеки такъв дом може да бъде създаден медико-педагогически съвет, който е съвещателен орган към началника на дома и включва педагози, психолози и лекари – психиатри. В ДВНМН – София обаче няма назначени нито психиатър, нито психолог. По данни на началника на дома щатната бройка за лекар – психиатър е съкратена, което възпрепятства назначаването на такъв специалист, а щат за психолог изобщо не е предвиден.

В тази връзка омбудсманът като Национален превантивен механизъм препоръча на министъра на вътрешните работи да бъдат осигурени допълнителни щатни бройки за

психолог, както и да се създаде възможност началникът на дома да сключва граждански договор с детски психиатър. Такъв специалист следва да извършва психиатрична оценка при постъпването на децата и, при наличие на заболяване, да осигурява лечение за целия период на престоя им.

Друг установен проблем е честото командироване на медицинската сестра в Медицинския институт на МВР – гр. София, което възпрепятства извършването на първоначален медицински преглед на децата и осигуряването на постоянна медицинска грижа в дома. Подобни кадрови дефицити омбудсманът като Национален превантивен механизъм констатира и при проверките на всички домове за временно настаняване на малолетни и непълнолетни в страната.

Омбудсманът обръща специално внимание и на лошото състояние на материалната база в домовете за временно настаняване на малолетни и непълнолетни. Като показателен пример може да бъде посочен Домът за временно настаняване на малолетни и непълнолетни – Пловдив, където санитарните възли, използвани от децата, са общи и в изключително лошо състояние. В общата баня са налице видими следи от влага и рушаща се мазилка.

Проверяващият екип констатира, че помещенията за настаняване са изключително малки, без обособено лично пространство и с ограничени възможности за свободно придвижване. Липсват шкафчета или гардероби за съхранение на лични вещи. Във всички спални помещения видимо разполагаемата площ е значително под 4 кв. м на дете, което е недостатъчно за осигуряване на нормални условия за живот.

В стаите липсват осветителни тела, като вечерно време помещенията се осветяват единствено от лампите в коридора през вратата, която представлява метална решетка. Подобни условия не позволяват на децата да разполагат с лично пространство, да се движат свободно и да съхраняват личните си вещи, което е в противоречие с международните стандарти за правата на детето и със задължението на държавата да осигури безопасна и здравословна среда за тяхното развитие.

По информация, предоставена от началника на дома, са осигурени средства за цялостен ремонт на сградата на ДВНМН – Пловдив, с финансиране по българо-швейцарска програма. Предвидените дейности включват ремонт на покрива, вътрешни и външни строително-монтажни работи, укрепване на конструкцията на сградата, подмяна на електроинсталацията и ВиК мрежата, оборудване и обзавеждане, изграждане на видеонаблюдение и структурни кабелни системи.

Омбудсманът, в качеството си на Национален превантивен механизъм, препоръча при реализирането на предстоящия ремонт да се предвиди разширяване на жилищната площ, така че всяко дете да разполага с минимум 6 кв. м лично пространство, както и с

обособено място за съхранение на лични вещи. Това би допринесло за осигуряването на нормални и достойни условия на живот. В тази връзка омбудсманът настоя Главна дирекция „Национална полиция“ да предостави графици за планираните ремонтни дейности във всички домове за временно настаняване на малолетни и непълнолетни.

Необходимо е също така да бъдат осигурени средства за закупуване на постелъчен инвентар, пижами, чехли и други вещи от първа необходимост за децата, с оглед гарантиране на минимални стандарти за хигиена и личен комфорт.

Омбудсманът изиска от Централната комисия за борба срещу противообществените прояви на малолетни и непълнолетни да предостави протоколите от извършените проверки на всички домове за временно настаняване. В последствие Централната комисия уведоми омбудсмана, че до момента не е извършвала проверки в домовете за временно настаняване на малолетни и непълнолетни поради липса на капацитет.

3. Защита правата на деца, настанени в резидентни социални услуги

Центровете за настаняване от семеен тип за деца (ЦНСТД) са ключов елемент от системата за закрила на детето и имат за цел да осигурят безопасна, подкрепяща и близка до семейната среда за деца в риск. В тях често се настаняват деца с натрупани травми, поведенчески и психо-социални проблеми, които изискват специализирана грижа и професионална подкрепа. Липсата на адекватни услуги, квалифициран персонал и координиран институционален подход в тези центрове създава сериозни рискове както за самите деца, така и за останалите настанени, поради което те са обект на засилен мониторинг от страна на Националния превантивен механизъм.

През 2025 г. омбудсманът в качеството си на Национален превантивен механизъм извърши внезапни проверки в **пет центъра** за настаняване от семеен тип за деца в гр. Карлово, гр. Долна баня, гр. Ботевград, гр. Ямбол и с. Лесново.⁶

Проверките обхванаха материалните условия, управленските практики, медицинското обслужване и прилаганите мерки за закрила.

Въз основа на направените констатации бяха отправени препоръки до Държавната агенция за закрила на детето, Агенцията за социално подпомагане, Националния център по

⁶ Доклад от внезапна проверка в ЦНСТ за деца с увреждания - гр. Карлово, Доклад от внезапна проверка в ЦНСТ за деца без увреждания - гр. Долна баня, Доклад от внезапна проверка в ЦНСТ за деца и младежи с увреждания - гр. Ботевград, Доклад от внезапна проверка в ЦНСТ за деца без увреждания - с. Лесново, Доклад от внезапна проверка в ЦНСТ за младежи с увреждания - гр. Ямбол.

обществено здраве и анализи, Националното сдружение на общините в Република България, както и до кметовете на общините Карлово, Ямбол, Долна баня, Ботевград и Елин Пелин.

Проверките в центровете за настаняване от семеен тип за деца без увреждания установиха системен дефицит в предоставянето на специализираната грижа „Интегрирана здравно-социална услуга за резидентна грижа за деца с агресивно и проблемно (високорисково) поведение“, включително за младежи до 20-годишна възраст. Тези центрове имат ключово значение, тъй като в тях се настаняват деца с изразени поведенчески проблеми, често съчетани с психични затруднения, които създават повишен риск както за

собственото им здраве и живот, така и за сигурността на по-малките деца в социалните услуги.

ОСНОВНИ ПРЕПОРЪКИ

Да бъдат изградени във всички областни градове специализирани резидентни социални услуги за предоставяне на интегрирана здравно-социална грижа за деца с агресивно и проблемно (високорисково) поведение.

Да бъде изготвено и въведено Методическо указание за работа с деца в конфликт със закона и с агресивно поведение, което да осигури единен професионален подход, ясни насоки за оценка на риска, интервенции и координация между институциите.

Децата и лицата, с които те поддържат активни семейни и социални контакти, да бъдат настанявани възможно най-близо до местоживеенето си.

Да се осигури задълбочена и регулярна комуникация между отделите „Закрила на детето“ към дирекциите „Социално подпомагане“ и управителите на резидентните социални услуги за деца, включително чрез съвместни срещи, обмен на информация и координиране на индивидуалните планове за грижа.

При идентифициране на деца с проблемно поведение в най-кратък срок да се изготвят индивидуални оценки на риска и на потребностите.

Да се проведат задължителни и практически ориентирани обучения за работа с деца с проблемно и агресивно поведение за служителите във всички центрове за настаняване от семеен тип.

Съгласно Наредбата за качеството на социалните услуги тази специализирана грижа следва да се предоставя при спазване на стандартите за качество и критериите за тяхното изпълнение, определени в приложение № 17. За целта е необходимо изграждането на специализирани резидентни социални услуги по чл. 11, ал. 4 от наредбата, с квалифициран и опитен персонал за работа с деца с агресивно и проблемно поведение. Към момента омбудсманът е информиран от Агенцията за социално подпомагане, че в страната функционира само един такъв специализиран център – в гр. Кюстендил.

Управителите на центровете за настаняване от семеен тип споделят, че не

разполагат с яснота и възможности за насочване на деца с тежки поведенчески проблеми към подходящи услуги. Сходни позиции са изразявани и от неправителствени организации, които подчертават необходимостта от създаване на специализирани резидентни услуги в големи областни градове, където има по-лесен достъп до детски психиатри, специалисти и услуги в общността.

През последните години, включително при проверките през септември и октомври 2025 г., екипите на омбудсмана като НПМ констатира задълбочаване на проблема с агресивното поведение на децата, настанени в ЦНСТ. Установени са случаи на насилие между деца, насилие срещу служители, автоагресия, бягства, неспазване на вътрешния ред и употреба на наркотични вещества.

По време на интервюта с управители беше установено, че в редица случаи деца с тежки поведенчески проблеми са били премествани в други социални услуги, тъй като екипите на ЦНСТ не са могли да се справят с поведението им. Децата са проявявали системно рисково и девиантно поведение, което е създавало сериозна заплаха за тяхната собствена сигурност и за благополучието на останалите деца. Въпреки прилаганите възпитателни и корекционни мерки, не е била постигната положителна промяна, а оценките на риска са показали необходимост от по-структурирана и защитена среда.

Поради липсата на специализирани резидентни социални услуги тези деца са били премествани между различни институции, които също не разполагат с необходимия капацитет. Това създава риск от институционално „прехвърляне“ на децата без реална професионална работа с тях и без устойчив ефект върху поведението им.

Управителите на социалните услуги посочват и недостатъчни обучения за персонала, като провежданите обучения често са формални и не подготвят служителите за работа с деца с тежки поведенчески проблеми. Омбудсманът като НПМ подчертава, че с тези деца следва да работят специализирани екипи от психолози, социални работници и педагози, за да се преодолее кризата и да се повлияе устойчиво на поведението.

Омбудсманът обръща внимание и на връзката между агресивното поведение и употребата на наркотични вещества. В тази връзка през последните години са отправяни препоръки до министъра на здравеопазването за създаване на устойчива програма за превенция на употребата на наркотици сред деца и младежи, включително чрез изграждане на консултативни центрове във всички областни градове. Макар такива превантивно-информационни центрове вече да функционират, много родители не са информирани за тяхното съществуване и възможностите за подкрепа.

С оглед на това омбудсманът като Национален превантивен механизъм отправи препоръка до Националния център по обществено здраве и анализи, съвместно с

Националното сдружение на общините, за стартиране на национална информационна кампания за превенция на употребата на наркотични вещества при децата и за насочване на родителите към съществуващите консултативни услуги. Препоръката е приета и са предприети действия за реализиране на такава кампания.

II. ЗАЩИТА ПРАВАТА НА ПЪЛНОЛЕТНИ ЛИЦА, НАСТАНЕНИ В РЕЗИДЕНТНИ СОЦИАЛНИ УСЛУГИ

През 2025 г. омбудсманът като НПМ извърши внезапни проверки в общо 11 резидентни социални услуги за пълнолетни лица с увреждания – домове, центрове за настаняване от семеен тип (ЦНСТ) и защитени жилища (ЗЖ). Проверките са в градовете Долна баня, Севлиево, Карлово, Баня, както и в селата Батошево и Джурково. Констатациите на екипите на НПМ включват оценка на материалните условия, управленските практики, медицинското обслужване и предоставяните мерки за закрила, както и анализ на процеса по дейноституционализация и изпълнението на предходни препоръки на омбудсмана като НПМ.

ОСНОВНИ ПРЕПОРЪКИ

Да се предприемат действия за заемане на свободните щатни бройки в социалните услуги, включително чрез осигуряване на допълнителни средства за увеличаване на размера на трудовите възнаграждения;

Да се окаже необходимата подкрепа на екипите, включително чрез осъществяване на обучения и супервизии;

Да се осигури достъпна среда;

Да се изгради навсякъде централизирана пожароизвестителна система;

Да се гарантират средства за извършване на необходимите ремонтни дейности.

При проверките в домовете за пълнолетни лица с умствена изостаналост се установи, че доставчиците на услугите са се съобразили с предходните препоръки на омбудсмана. В институциите са извършени сериозни ремонтни дейности, с които са подобрени материално битовите условия.

Въпреки тези усилия трябва да се отбележи, че Домът за пълнолетни лица с умствена изостаналост в с. Джурково е отдалечен от общинския център, както и от подходяща здравна и социална инфраструктура⁷.

⁷ Доклад от внезапна проверка в Дом за пълнолетни лица с умствена изостаналост (ДПЛУИ) – с. Джурково

Домът в гр. Баня е с капацитет 120 души. Към момента на проверката са настанени 118, като броят на санитарните възли не е достатъчен спрямо броя на потребителите. Предвидено е деинституционализацията на тази социална услуга да приключи до 2027 г., като за целта ще се изградят 8 нови ЦНСТ за пълнолетни лица⁸.

В тази връзка становището, което омбудсманът многократно е отстоявал през годините, е че с оглед защита правата на лицата, ползващи социални услуги, е необходимо да се ускори процесът на деинституционализация на грижата за възрастни, тъй като продължителното пребиваване на хора с увреждания в институции нарушава основни човешки права.

В докладите си омбудсманът като НПМ многократно е отбелязвал негативната констатация за очевидна липса на воля и визия за преместване на услугите за резидентна грижа в общността. Вместо това се наблюдава противоположна тенденция – материалната база на институциите остава същата, разкрита на голямо разстояние от общинския център и в някои случаи, без съпътстваща инфраструктура, се преустройва с минимални средства за създаване на защитени жилища и центрове за настаняване от семеен тип. Това води до практиката новите услуги да се разполагат в двора на съответната резидентна услуга.

Така например, Центровете за настаняване от семеен тип за пълнолетни лица с психични разстройства 1 и 2 – с. Батошево граничат и на практика споделят дворно пространство с Дома за пълнолетни лица с умствена изостаналост в с. Батошево⁹. Тези три социални институции са разположени извън населеното място. От главния път на с. Батошево до услугите се стига само по един еднолентов път, който е в изключително лошо състояние.

Спално помещение и баня в ДПЛУИ – с. Батошево

⁸ Доклад от внезапна проверка в [Център за настаняване от семеен тип за пълнолетни лица с умствена изостаналост \(ЦНСТПЛУИ\) - гр. Карлово](#)

⁹ Доклад от внезапни проверки в Дом за пълнолетни лица с умствена изостаналост (ДПЛУИ) - с. Батошево и Центрове за настаняване от семеен тип за пълнолетни лица с психични разстройства (ЦНСТПЛПР) 1 и 2- с. Батошево.

По този повод се налага отново омбудсманът да подчертае, че трайната изолация на хора с увреждания допълнително задълбочава тяхното заболяване. Това е предпоставка за потенциални трудности при преместването им в нови социални услуги и е пречка за успешното им бъдещо включване в обществото. Поради това становището на омбудсмана е, че новите резидентни социални услуги следва да се разкриват в общността, в близост до здравна и социална инфраструктура.

При проверките екипите на омбудсмана като НПМ установиха, че почти навсякъде материалната база е в много добро състояние, изградени са централизирани пожароизвестителни системи, както и системи за видеонаблюдение на общите части. На местата, където все още не са изградени такива системи, след препоръки на НПМ доставчиците поеха ангажимент да ги изградят.

С настанените лица се провеждат различни дейности, като разходки, организират се екскурзии, посещения на театри и др. По време на всички проверки потребителите на социалните услуги бяха облечени подходящо за сезона, в добро настроение и общуваха свободно с екипите на НПМ, което се дължи на доброто качество на полаганите за тях грижи от страна на служителите на специализираните институции.

Многократно омбудсманът е заявявал становището си, че основният фактор, от който зависи предоставянето на качествена социална услуга е човешкият ресурс. Полагането на грижи за лица, настанени в резидентни услуги в общността, е трудна и отговорна задача, с чието изпълнение са натоварени служителите, които ежедневно работят с тях.

Трудът на служителите в резидентните социални услуги е специфичен, предвид изключително сериозното здравословно състояние на настанените в тях лица, за които служителите отговарят лично. Предвид наличието на свободни щатни бройки в почти всички посетени услуги е видна необходимостта от подкрепа на екипите, включително чрез осъществяване на обучения, супервизии и не на последно място увеличаване на трудовите им възнаграждения.

Като положителна стъпка към подобряване качеството на предоставяните социални услуги може да се отбележи изготвените от Агенцията за социално подпомагане Методически насоки за улесняване процеса на разработване на Годишен план за социалните услуги на територията на всяка община. Изготвянето на годишните планове от общинската администрация е от изключителна важност, тъй като в тях общините за първи път ще планират социалните услуги на територията си. Това обуславя необходимостта, при избора на организация и начин на управление на социалните услуги, всяка община да се ръководи от законоворегламентираните принципи:

- осигуряване на лесен достъп до услугите;

- осигуряване на комплексна подкрепа чрез различни дейности;
- осигуряване на възможност за ефективно и ефикасно управление на услугите;
- осигуряване на възможност за гъвкаво използване, насочване и управление на служителите, осъществяващи различните дейности;
- осигуряване на висока ефикасност на средствата за финансиране на дейностите.

III. ЗАЩИТА НА ЛИШЕНИТЕ ОТ СВОБОДА В МЕСТАТА ЗА ИЗТЪРПЯВАНЕ НА НАКАЗАНИЯ КЪМ МИНИСТЕРСТВО НА ПРАВОСЪДИЕТО

През 2025 г. омбудсманът на Република България, в качеството си на Национален превантивен механизъм, извърши 29 проверки в общо **седем затвора** (Бургас, София, Сливен, Плевен, Ловеч и Бобов дол), **десет затворнически общежития** (включително две проверки в ЗОЗТ „Кремиковци“), две проверки в Специализирана болница за активно лечение на лишени от свобода – СБАЛЛС София, както и **седем следствени ареста**, включително три проверки в Следствения арест „Г. М. Димитров“ по повод различни сигнали¹⁰. Особено внимание беше обърнато на условията на живот и третирането на задържаните и лишени от свобода лица, доколкото същите създават риск от поставянето им в условия на изтезание, нечовешко или унижително отнасяне по смисъла на чл. 3 от Европейската конвенция за правата на човека.

Основните проблеми на пенитенциарната система остават трайни и системни и през 2025 г. Проверките на НПМ отново установиха:

– **лоши материално-битови условия в значителна част от местата за лишаване от свобода:** морално остарял и силно амортизиран сграден фонд; недостатъчна жилищна площ и случаи на пренаселеност; ограничен достъп до естествена дневна светлина; липса или неефективна вентилация и климатизация през летните месеци; наличие на влага и мухъл в спалните помещения, лошо състояние на общите бани и санитарни възли;

¹⁰ Достъп до всички доклади от проверките е наличен в секция „Доклади от извършени проверки“ по нататък в текста.

Спални помещения и обща чешма в Ареста на Районна служба „Изтърпяване на наказанията“ - Хасково

– **системен и задълбочаващ се проблем с наличието на хлебарки, дървеници и други вредители**, който напълно съвпада с констатациите и препоръките на КПИ от посещението му в България през 2021 г.;

Убити и събрани дървеници, следи от ухапвания на настанени лица в в ареста в гр. София, бул. „Г. М. Димитров“ № 42

– остарял и негоден за употреба постелъчен инвентар, най-вече **силно амортизирани дюшечи**, често заразени с дървеници; въпреки започналия през 2024 г. процес по подмяна, проблемът остава широко разпространен;

– **затруднен достъп до медицинско обслужване в затворите и арестите, дължащ се на остър и хроничен дефицит на медицински специалисти** – лекари, психиатри и лекари по дентална медицина, проблем, изрично посочен и от КПИ още през 2021 г. **Поради липсата на кадри, се назначават медицински лица основно на граждански договор. Това силно затруднява достъпа до медицинска помощ, включително психиатрична такава.**

Особено тревожно остава положението в ЗОЗТ „Кремиковци“, където условията за престой не отговарят на националните и европейските стандарти и създават реален риск за живота и здравето на лишените от свобода. Състоянието на общежитието не позволява

ефективно подобрене чрез ремонтни дейности и налага вземането на решение за неговото закриване.

Помещенията за настаняване в бараките

За поредна година омбудсманът като НПМ констатира **сериозни затруднения в достъпа до медицинско обслужване в затворите и арестите**, обусловени от остър и хроничен дефицит на медицински специалисти – лекари, психиатри и лекари по дентална медицина. Изключително тежко остава положението в СБАЛЛС – София, където, въпреки отчетеното подобрене на материалните условия вследствие на дадените препоръки на омбудсмана като НПМ, кадровата криза в медицинския персонал значително ограничава възможността за предоставяне на своевременна и адекватна медицинска помощ.

Продължава да бъде актуален и проблемът с недостатъчния асортимент от лекарствени продукти и ограничения годишен финансов лимит за медикаменти, което налага лишените от свобода, голяма част от които са социално уязвими, да заплащат лечението си със собствени средства – практика, несъвместима с международните стандарти и препоръките на КПИ.

Част от постъпилите сигнали и жалби в институцията на омбудсмана касаят лошо отношение от страна на администрацията и неспазване на законово гарантирани права, включително правото на информация и правото на труд. Продължава да се установява порочна практика да не се връчват индивидуални административни актове, подлежащи на съдебно обжалване, което представлява сериозно нарушение на правото на защита.

Ниската степен на включване на лишените от свобода в образователни и трудови дейности остава сериозно препятствие пред процесите на ресоциализация и реинтеграция и допринася за високия процент на рецидив. Липсата на достатъчно стимули, ограничените ресурси и административните пречки продължават да възпрепятстват ефективното упражняване на правото на труд и образование.

ОСНОВНИ ПРЕПОРЪКИ

Да бъде закрит ЗОЗТ „Кремиковци“;

Да бъде осигурено продължително присъствие на медицински специалисти в местата за лишаване от свобода, вкл. психиатри;

Да бъде създаден ред за заплащане на лекарствените продукти със средства на затворите, при констатирана липса на постъпление в личната сметка на лишените от свобода;

Да бъде предприета инициатива за повишаване на годишния лимит и разширяване на асортимента на доставяните по техническата спецификация (списък) лекарствени продукти в местата за лишаване от свобода;

Да бъдат потърсени възможности за включване на лишените от свобода в повече професионални и образователни курсове;

Да бъде преразгледана ценовата политика в лавките на местата за лишаване от свобода.

През 2025 г. при проверките на екипи на омбудсмана като НПМ бяха получени и многобройни оплаквания, свързани с организацията и ценовата политика на лавките в местата за лишаване от свобода. Особено остър се очерта проблемът със значителни забавяния в доставката на телевизори и друга техника, които могат да бъдат закупувани единствено чрез подаване на заявка в лавката. Установени бяха забавяния от порядъка на три до шест и повече месеца в отделни случаи.

След отправени запитвания ръководствата на затворите посочиха, че част от забавянията се дължат на образувани изпълнителни производства и наложени запори върху личните парични средства на някои от лишените от свобода, за което същите са били уведомени. Омбудсманът обаче счита, че се касае за по-широк системен проблем от организационен характер, който не се изчерпва със случаите на запорирани сметки. В редица случаи забавянията са резултат от практика доставките да се извършват едва след натрупване на по-голям брой заявки, което води до продължително очакване, включително за лица с краткосрочни присъди, които не успяват да получат

заявените вещи в рамките на срока на изтърпяване на наказанието.

Следва да се отчете и обстоятелството, че съгласно действащата заповед на министъра на правосъдието, с която е утвърден Списъкът на разрешените вещи, телевизорите и други електронни устройства могат да бъдат закупувани единствено от лавката на съответния затвор. Това ограничение води и до значително по-високи цени в сравнение с пазарните цени извън местата за лишаване от свобода, което поставя допълнителна финансова тежест върху лишените от свобода и техните семейства.

Резултатите от проверките на омбудсмана в качеството му на Национален превантивен механизъм **подчертават необходимостта от цялостен и последователен подход към реформата на пенитенциарната система**. Макар нормативната рамка да е в значителна степен приведена в съответствие с европейските стандарти, практическото прилагане на законодателството и реалното подобряване на условията в местата за лишаване от свобода остават сериозно предизвикателство.

Като известен напредък в държавната политика, касаеща местата за лишаване от свобода, може да се отбележи завършването изграждането на **пилотния затвор в с. Самораново**. Към момента, в обекта все още не са настанени лишени от свобода. Предвижда се именно там да бъде въведен за първи път в България **моделът на т.нар. „динамична сигурност“**, при който надзорно-охранителният състав осъществява **активен и постоянен контакт с лишените от свобода, с цел изграждане на доверие, ранно разпознаване на промени в поведението, идентифициране на рискове, включително риск от автоагресия и суицид, както и по-ефективно управление на напрежението и конфликтите**.

За тази цел се планира специализирано обучение на определен брой служители, както и прилагане на индивидуални оценки на риска и потребностите на лишените от свобода. Очаква се този подход да допринесе за повишаване на сигурността, подобряване на условията и по-успешна ресоциализация.

В контекста на развитието на държавната политика се предвижда и създаването на **т.нар. преходни отделения за лишени от свобода** с остатък от наказанието до шест месеца, с цел подпомагане на процеса на реинтеграция и намаляване на риска от рецидив чрез постепенно връщане към живот в обществото.

Омбудсманът приветства тези насоки на развитие, като същевременно подчертава, че тяхната ефективност ще зависи до голяма степен от осигуряването на достатъчен човешки ресурс и устойчиво финансиране.

IV. ЗАЩИТА НА ЛИЦА, ЗАДЪРЖАНИ В АРЕСТИТЕ КЪМ МИНИСТЕРСТВОТО НА ВЪТРЕШНИТЕ РАБОТИ

През 2025 г. омбудсманът като Национален превантивен механизъм извърши проверки в **16 районни полицейски управления** в страната, с фокус върху условията в помещенията за 24-часово задържане и спазването на основните права на задържаните лица¹¹.

¹¹ Достъп до всички доклади от проверките е наличен в секция „Доклади от извършени проверки“.

Извършените проверки разкриха **редица слабости и пропуски в практическото прилагане на нормативната уредба.**

Както и през предходната година, дейността на НПМ беше фокусирана върху **гарантиране на следните ключови принципи:**

- задължително уведомяване на родител, настойник, попечител или друго лице, полагащо грижи за задържан непълнолетен;
- осигуряване на задължителна адвокатска защита за непълнолетни лица;
- стриктно спазване на разпоредбите на чл. 2 от Закона за закрила на детето;
- задължително обучение на служителите на МВР, работещи с деца, както и недопускане попълването на декларации за отказ от право на защита от непълнолетни лица.

Проверките на НПМ установиха, че материално - битовите условия в значителна част от обектите остават незадоволителни. Арестните помещения са амортизирани, с ограничен достъп до естествена дневна светлина и недостатъчен капацитет, предвид традиционно високата натовареност на районните управления.

Омбудсманът като НПМ установи, че вследствие на намалелия мигрантски поток, преминаващ през страната, броят на задържаните чуждестранни граждани е по-нисък в сравнение с предходни периоди. Това на свой ред води до частично облекчаване на натовареността на арестните помещения и по-рядко възникване на ситуации на пренаселеност, свързани с групово задържане на чужденци.

Въпреки това, в отделни районни управления продължават да се наблюдават затруднения, обусловени от ограничен капацитет на помещенията за задържане и липса на преводачи при необходимост от комуникация с лица, които не владеят български език.

При проверките бе установено също, че в част от районните полицейски управления, включително на големи областни градове (напр. Велико Търново) липсват обособени помещения за 24-часово задържане. Това налага транспортиране на задържаните лица между различни структури на МВР, което създава допълнителна административна тежест и предпоставки за нарушаване на правата им, включително по отношение на условията на престой и достъпа до медицинска помощ.

ОСНОВНИ ПРЕПОРЪКИ

Да се утвърди единен образец на декларация за здравословното състояние на лицата при напускане на помещенията за задържане;

Да бъдат отпуснати средства за извършване на основен ремонт на арестните помещения за 24-часово задържане и привеждането им в съответствие с международните и европейските стандарти;

Да бъдат предприети мерки за разкриване на помещения за 24-часово задържане в по-населените градове, в които такива липсват, с цел ограничаване на практиката по транспортиране на задържани лица между различни районни управления;

Да се прибегва до употреба на физическа сила и помощни средства, само като крайна мярка, когато това е абсолютно необходимо и при спазване на нормативно разписаните правила.

Като положителна практика следва да се отбележи въведената в някои районни управления процедура, при която задържаните лица попълват **доброволно** декларация при освобождаването си от ареста, удостоверяваща, че са били информирани за правото си на медицинска помощ и че нямат оплаквания за физическо или психическо насилие по време на задържането. Омбудсманът като НПМ счита, че тази практика допринася за по-висока отчетност и прозрачност при прилагането на мярката „задържане“, както и за по-ефективно проследяване на евентуални твърдения за неправомерно третиране.

През 2025 г. се отчита **ръст на сигналите и жалбите за полицейско насилие**, включително случаи с тежки последици - телесни повреди и/или

настъпила смърт.

Помещения за 24-часово задържане в Първо РУ - Плевен

В отделни случаи са установени неправомерни действия при използване на физическа сила и помощни средства, по които са образувани дисциплинарни производства,

а в редица случаи се образуват досъдебни производства. Основен акцент в дейността на омбудсмана остава предотвратяването на превишаването на употребата на физическа сила и помощни средства, които **по силата на Закона за МВР представляват крайна мярка и могат да бъдат прилагани единствено когато това е абсолютно необходимо.**

В сравнение с предходни години, омбудсманът отчита като положителна тенденция, че в по-голямата част от проверените обекти са налични актуални списъци на дежурните адвокати, както и контакти на Националното бюро за правна помощ. Налице е стриктно прилагане на специалните правила при задържане на непълнолетни лица, включително задължителното участие на адвокат, съгласно Инstrukция № 8121з-78 от 24.01.2015 г.

В резултат на отправените препоръки през предходни години бяха извършени изменения в *Инstrukция № 8121з-78 от 24 януари 2015 г.*, с които допълнително се гарантираха правата на задържаните лица. Сред основните промени са разширяване съдържанието на декларацията за права, която се връчва на всяко задържано лице, с изрично включване на *правото на писмен превод, правото да се запази мълчание, възможността след първоначален отказ да бъде поискан адвокат на по-късен етап, както и информация за максималния срок на задържане*. Въведено беше и *изрично задължение за уведомяване на родител или попечител при задържане на непълнолетни*, както и задължително участие на адвокат в тези случаи. Омбудсманът оцени тези изменения като съответстващи на отправените препоръки и като важна стъпка към синхронизиране на националната правна рамка с международните стандарти. В същото време беше подчертано, че са необходими и допълнителни мерки, насочени към осигуряване на бърз и ефективен достъп до правосъдие и прилагане на подход, съобразен с възрастта, развитието и специфичните потребности на непълнолетните лица.

V. ЗАЩИТА НА ЛИЦА ТЪРСЕЩИ ЗАКРИЛА

1. Права на лицата, търсещи международна закрила

В качеството си на Национален превантивен механизъм, всяка година омбудсманът извършва проверки в Специалните домове за временно настаняване на чужденци към Дирекция „Миграция“ на Министерство на вътрешните работи и в Регистрационно-приемателните центрове за настаняване на лица търсещи закрила към Държавната агенция за бежанците при Министерския съвет (ДАБ при МС).

Предмет на всяка проверка са материално - битовите условия, в които са настанени чуждите граждани, като особен акцент се поставя върху правата на непридружените деца. Освен условията на живот, стриктно се съблюдава спазването на гарантираните по закон права на лицата в производство по международна закрила като: право на жилищно настаняване, право на медицински грижи, право на информация, право на правна помощ и други.

ОСНОВНИ ПРЕПОРЪКИ

Да се разработи **системна държавна политика за закрила и интегриране на ненавършилите пълнолетие непридружени лица**, получили статут на бежанец, включително чрез настаняването им в подходящата социална услуга;

Да се създаде **устойчива политика за информиране на лицата**, търсещи закрила, относно условията за пребиваване в Република България;

Да се изготви **дългосрочна държавна стратегия за интегриране на разселените лица**, с която трайно да им се осигури достъп до социални, здравни и образователни услуги;

Да се намери **устойчиво и дългосрочно решение за осигуряване на достатъчно медицински персонал в центровете за настаняване на бежанци**.

В рамките на правомощията на обществения защитник е изследването на въздействието на промените в законодателството върху правата на засегнатите лица, както и проследяването на действията на компетентните държавни органи. При установяване на риск от застрашаване или накърняване на основни права и свободи се отправят задължителни препоръки до държавните институции.

В изпълнение на тези функции омбудсманът наблюдава въвеждането и изпълнението на международните правни актове в българското законодателство и практика.

Всяка година през територията на Република България преминават граждани от трети страни, предимно Сирия, Ирак, Мароко, Египет и Афганистан и др.¹²

От ДАБ посочват в статистическите си данни за 2025 г., че **573 от лицата потърсили международна закрила са непридружени лица**, от които **28 малолетни** (25 момчета и 18 момичета) и **545 непълнолетни** (530 момчета и 15 момичета). В сравнение с 2024 г. (2601 непридружени деца), броят на непридружените лица потърсили закрила значително е намалял.

До края на 2025 г. омбудсманът на Република България констатира, че отправената препоръка до Министерски съвет, регистрационно-приемателните центрове на ДАБ при МС да се охраняват от служители на Министерство на вътрешните работи е **частично изпълнена**.

¹² Според статистическите данни на ДАБ при МС за 2025 г. **общо 3895 лица** са потърсили закрила. От тях **62 са получили статут на бежанец**, а **на 897 е предоставен хуманитарен статут**. Останалите производства са приключили с отказ или са прекратени въз основа на едно от основанията, изчерпателно посочени в Закона за убежището и бежанците (ЗУБ).

Единствено сградата, в която се помещава отдел „Производство за международна закрила“, кв. „Овча купел“ (ПМЗ-Овча купел) към РПЦ-София продължава да бъде охранявана от частна охранителна фирма.

Медицински изолатор в ПМЗ-Овча купел

Омбудсманът е информиран, че ръководството на ДАБ при МС е взело решение в ПМЗ-Овча купел да остане да функционира само сигурната зона за непридружени непълнолетни деца, а на останалата част на обекта ще бъде извършен основен ремонт и в него ще се настаняват други лица търсещи закрила само при наличието на масови бежански вълни като онези през 2015 г. С оглед провеждането на обществена поръчка за извършване на планираните дейности, не са съобщени конкретни срокове за приключване на ремонтните дейности.

За съжаление, отново е констатирано, че въпреки че са здравноосигурени от държавата, **само малък брой от настанените лица, търсещи закрила, имат общопрактикуващ (личен) лекар, което затруднява достъпа им до медицинска помощ, в качеството им на здравноосигурени лица.** Сред основните причини е нежеланието на голяма част от тях да упражнят правото си на избор, като същевременно малко ОПЛ се съгласяват да записват в пациентската си листа чужденци. Липсата на езикови познания също затруднява избора. **Уместно е, съвместно със Столичната здравноосигурителна каса да се обсъдят възможностите за съдействие при избора на общопрактикуващ лекар от настанените чужденци, за да бъдат гарантирани правата им като здравноосигурени лица.**

Помещението от затворен тип на ДАБ при МС, находящо се на територията на Специален дом за временно настаняване на чужденци - София е преместено през м. декември 2025 г. в Транзитен център – Пъстрогор. Според предоставена информация то ще продължи да бъде там, докато бъде построена нова сграда за него на територията на гр. София.

Омбудсманът препоръчва новото помещение от затворен тип да осигури максимално подходящи условия за настаняване, след като практиката показва, че в някои случаи, търсещите закрила могат да пребивават на подобно място дълго време.

Необходимо е същото да разполага с достатъчен брой спални помещения, бани и санитарни възли за мъже и за жени, стаи за провеждане на социални и културни занимания, столова в която търсещите закрила да се хранят и медицински център, в който да им се извършват прегледи при настаняване и да им бъде оказвана съответната медицинска помощ, когато обстоятелствата го налагат. Новото помещение следва и да разполага с оградено дворно място, в което търсещите закрила да прекарват престой на открито.

Помещения за настаняване в ПМЗ „Враждебна“

2. Права на лица с временна закрила в Република България

Лицата с временна закрила в Република България продължават да бъдат предимно украински граждани. Предвид продължаващите военни действия в Украйна, с Решение № 79 от 20.02.2025 г. на Министерския съвет за изменение на Решение № 144 на МС от 10.03.2022 г. за предоставяне на временна закрила на разселени лица от Украйна, **сроктът на действие на временната закрила в страната е удължен до 04.03.2026 г.**

Получилите този тип закрила имат право на законен престой на територията на българската държава и на Европейския съюз, на свободен достъп до пазара на труда, подходящо настаняване, социално подпомагане, медицинска помощ и образование.

Сериозен проблем представлява правната уредба на регистрационната карта на лицата с временна закрила. Съгласно чл. 40, ал. 3 от Закона за убежището и бежанците този документ **не се приравнява на документ за самоличност**, което затруднява достъпа на лицата до редица услуги и нарушава основни техни права. За разлика от тях, лицата с бежански или хуманитарен статут получават документи, признати за документ за самоличност по чл. 14 от Закона за българските лични документи. В резултат, **лицата с**

временна закрила са ограничени, включително в достъпа им до труд и професионално обучение. В практиката на омбудсмана се установяват множество откази от институции като ИА „Автомобилна администрация“, която отказва да допуска украински граждани до изпити за свидетелство за управление на моторно превозно средство поради липса на валиден документ за самоличност.

ОСНОВНИ ПРЕПОРЪКИ

Законодателно решение на проблема с документите за самоличност на лицата с временна закрила в Република България

Изготвяне на държавна стратегия за интегрирането на разселените лица с конкретни мерки за достъп до социални, здравни и образователни услуги;

Синхронизиране на имунизационния календар на децата-чужденци с този в България;

Адаптиране на образователните форми за включване на деца, които получават международна или временна закрила;

Осигуряване на психологична помощ на нуждаещи се непридружени деца и лица, пристигащи от зони на конфликт;

Осигуряване на лекарства за хронично болни пациенти с поддържаща терапия до получаване на статут на международна или временна закрила.

С оглед на гореизложеното омбудсманът счита, че е необходимо законодателно решение, което да отстрани тези дефицити. Едната правна възможност е регистрационната карта на лицата с временна закрила да бъде приравнена на документ за самоличност, а другата е да бъде създаден нов вид документ, аналогичен на документите, издавани при бежански или хуманитарен статут, който да има правната стойност на документ за самоличност.

През изминалата 2025 г. ДАБ при МС започна работа по изцяло нов закон за бежанците, който да отрази промените и новостите във влезлия в сила Пакт за миграция и убежище, както и новите реалности в страната. Омбудсманът, чрез свои експерти взе активно участие в работни групи, които разработваха новия закон, но за съжаление след смяна на ръководството на агенцията, работата по законопроекта започна от начало. Към момента е изготвен проект на Закон за международната закрила и е публикуван за обществено обсъждане. Констатираните от омбудсмана проблеми за съжаление не са намерили

своето решение, въпреки че бяха изпратени изрични становища до ДАБ при МС. При по-задълбочен анализ на предложения от ДАБ проект се констатира, че в него механично са възпроизведени отделни разпоредби от регламентите, които изграждат Пакта за миграция и убежище. Този подход не е удачен, доколкото регламентите на ЕС имат пряко действие и непосредствен правен ефект в държавите членки, а националният закон следва да изгради

пълни, последователни и работещи процедури и правила за прилагането им, а не само фрагментарно да възпроизвежда отделни части от европейското право.

По отношение на **уредбата на временната закрила** (чл. 215 и сл.), омбудсманът счита, че предвид установената практика и натрупани проблеми е необходимо да се предвидят ясни и непротиворечиви механизми, които да отстранят досегашните празноти в Закона за убежището и бежанците. В практиката си по разглеждане на жалби на украински граждани, ползващи временна закрила, беше установено, че въпреки изискванията на Директивата за временна закрила, националната правна рамка ограничава възможността на тези лица да подадат молба за международна закрила. Със заповед № РД05-263/08.04.2022 г. председателят на ДАБ при МС е разпоредил преустановяване на регистрирането и образуването на производства по молби за международна закрила, подадени от разселени лица от Украйна. Въпреки че заповедта е обжалвана, тя е потвърдена от Върховния административен съд и остава в сила. Това създава ситуация, при която дори лице с временна закрила да подаде молба за международна закрила, производството се прекратява, което фактически прегражда достъпа му до индивидуална защита – практика, която в редица държави членки **не се прилага**, тъй като **производствата се спират, а не се прекратяват**. В новия законопроект не се забелязва никакво разрешение на този съществуващ проблем. Не се и предвижда възможност за доброволен отказ от международна закрила, което да открие възможността за стартиране или продължаване на производството по предоставяне на международна закрила. Наистина, в чл. 225 се предвижда отказ от права на временната закрила, но не става ясно съществува ли правна възможност за отказ изцяло от предоставения временен статут и кандидатстване по общия ред за бежански или хуманитарен статут. Не трябва да се забравя и че правата, свързани с достойнство, живот, здраве (минимални социални и здравни стандарти), права на деца, справедлив процес, хуманно третиране и образование – не могат да бъдат отказвани, а отказът от тях няма правно действие.

Омбудсманът като НПМ подкрепя усилията за създаване на модерна и съответстваща на европейските стандарти правна рамка в областта на международната закрила, но счита за необходимо новият проект да бъде допълнително прецизиран чрез въвеждане на ясни и приложими механизми за защита на правата на лицата с временна закрила и осигуряване на реален достъп до основни права и услуги.

3. Права на лицата с отказана международна закрила

Омбудсманът на Република България е единствената българска държавна институция, която извършва наблюдение при извеждането на чужди граждани, съобразно разпоредбите на чл. 39а, ал. 2, т. 2 и т. 3 от Закона за чужденците в Република България (ЗЧРБ).

През 2025 г. оправомощени служители от омбудсмана извършиха наблюдения по изпълнението на **19 принудителни административни мерки „връщане до страна на произход“**.

Наблюдаващите екипи установиха следните **проблеми** при проверка на личните дела на изведените чужди граждани:

- В личните дела **не се прилагат всички документи**, свързани с процедурите по налагане и изпълнение на принудителни административни мерки по ЗЧРБ;
- Продължава да има случаи, в които заповедите за налагане на принудителни административни мерки по ЗЧРБ **не са подписани от преводачи**, нито има приложени доказателства към тях, че чуждите граждани са запознати с тяхното съдържание, както и с правната им възможност да ги обжалват;

ОСНОВНИ ПРЕПОРЪКИ

Да се създаде механизъм за системен контрол на незаконно отблъскване на чужденци по границата, включително чрез командироване на допълнителни служители;

Да бъде утвърден единен образец на заповеди за налагане на принудителни административни мерки (ПАМ) по ЗЧРБ, който **да бъде подписван** от чуждия гражданин **и от заклет преводач**;

Да се създаде механизъм за системно уведомяване на омбудсмана относно предстоящи изпълнения на принудителни административни мерки по ЗЧРБ;

Да се окомплектоват пълно досиетата на чужденците, настанени в СДВНЧ.

➤ **Липса на доказателства**, че настанените в СДВНЧ чужди граждани са запознати с правото им на правна помощ и че са се срещали с адвокати, които са ги консултирали и запознали с техните права и възможности за защита;

➤ При образувани производства пред Държавната агенция за бежанците при Министерския съвет за предоставяне на международна закрила **не се прилагат доказателства**, че съответните производства са прекратени или приключени с влезли в сила решения за отказ от предоставяне на защита;

➤ Налагане на мярката „принудително настаняване в специален дом за временно настаняване на чужденци“, без да се проучи индивидуално случая на чужденеца и въпреки наличието на възможност за прилагане на други по-леки, нерепресивни, обезпечителни мерки по ЗЧРБ.

VI. ЗАЩИТА НА ЛИЦАТА С ПСИХИЧНИ ЗАБОЛЯВАНИЯ

ОСНОВНИ ПРЕПОРЪКИ

Да се приемат необходимите промени в Закона за здравето, глава пет „Психично здраве“ и в Наредба № 1 от 28 юни 2005 г. за реда за прилагане на мерки за временно физическо ограничаване при пациенти с установени психични разстройства;

Да бъде приета Наредба за организацията на трудотерапията и помощната стопанска дейност в психиатричните клиники;

Да се извършат необходимите ремонтни дейности във всички държавни психиатрични болници;

Да се създадат мултидисциплинарни екипи във всички държавни психиатрични болници, които да включват психиатър, медицинска сестра, психолог, социален работник и трудотерапевт;

Да се обезпечат държавните психиатрични болници с необходимите щатни бройки за покриване на изискванията на медицинските стандарти, както и да се отпусне допълнително финансиране за тези щатове;

Да се изградят централизирани системи за пожароаварийна безопасност и за видеонаблюдение във всички държавни психиатрични болници.

През 2025 г. омбудсманът като НПМ извърши проверки в 3 Държавни психиатрични болници (ДПБ), 2 Центъра за психично здраве и 1 Клиника по психиатрия към Университетска болница.

Омбудсманът установи, че има напредък по отношение на реформата за предоставяне на качествена грижа в държавните психиатрични болници. От 11 държавни психиатрични болници, четири са изцяло ремонтирани, 1 предстои да бъде преместена в нова сграда в гр. София. Министерство на здравеопазването (МЗ) уведоми омбудсмана, че предстои ремонт и на ДПБ – Ловеч. Открито е първото съдебнопсихиатрично отделение за жени в България, както и първият детски стационар за лечение на деца с психични заболявания, чиито условия са много добри.

За последните две години има назначени 7 специализанта към държавните психиатрични болници за придобиване на специалност „Психиатрия“.

Омбудсманът като НПМ не установи сериозни нарушения при прилагане на мерки за временно физическо ограничаване изолация и имобилизация в държавните психиатрични

болници за 2025 г. Част от болниците са стартирали програми за обучения на служителите, свързани с прилагане на мерките за временно физическо ограничаване.

Въпреки подобренията, продължава да има проблеми в ДПБ, като: лоши материални условия на живот в останалите неремонтирани болници; липса на кадрово обезпечаване и устойчива политика за преодоляването му; липса на социални услуги, които да спомогнат за реинтеграция на хората с увреждания в общността; липса на трудова терапия в местата за лечение на психично болни; не е осигурено правото на индивидуална грижа.

Най-важното заключение на омбудсмана като НПМ и основен фокус в работата му през 2025 г. е насочен към промяна на правната рамка съгласно Глава 5 от Закона за здравето и Наредба № 1 от 28 юни 2005 г. за реда за прилагане на мерки за временно физическо ограничаване при пациенти с установени психични разстройства и, поради липса на персонал – на психолози, социални работници, трудотерапевти и сестри.

Омбудсманът като НПМ смята, че правото на всяко лице “*habeas corpus*” - да е господар на своето тяло, правото на лицето да не търпи физически ограничения върху възможността за свободно движение в пространството, е основополагащо, фундаментално право. Поради изключителната важност на това право хипотезите, в които е допустимо да се упражнява физическа принуда спрямо лице, за което има съмнение да страда от психично заболяване, следва да бъдат стриктно регламентирани, при това както от гледна точка на основанията и реда за налагане на ограничението, както и по отношение на неговата продължителност и ритмичност. Има сериозни аргументи да се защитава тезата, че е по-разумно и по-отговорно броят на възможните фиксирания и изолирания, и на реда за огласяването им, да бъдат установени в закон, а не в подзаконов нормативен акт. Ако бъдат установени в закон, това би осигурило по-сигурна и по-ясна защита на самото право, докато многобройните препоръки за изменение на подзаконовия нормативен акт продължават да не са изпълнени от отговорните министерства.

С оглед на това, омбудсманът като НПМ препоръчва обсъждането на нова редакция, която да въведе основни изисквания относно основанията, редът за налагане, продължителността и ограничението за налагане на мерките за изолация и имобилизация в рамките на едно денонощие.

В допълнение, омбудсманът като НПМ предлага да се разгледа възможността за нова разпоредба, която да създаде единна информационна система, в която задължително да се вписва в реално време всяка от мерките „имобилизация“ и „изолация“ от всички психиатрични стационари в страната. Системата да свързва всички психиатрични стационари с Министерството на здравеопазването и вписването на данни в нея да се извършва при пълна конфиденциалност и защита на личните данни на пациента. Всеки месец Министерството на здравеопазването да предоставя публично данни относно броя на прилаганите принудителни мерки в психиатрични стационари в страната.

Предлаганите мерки са в отговор не само на констатираното от омбудсмана при извършени проверки нарушаване на правата на психично болните пациенти, а също и на две критични становища на Европейския комитет за предотвратяване на изтезанията и нечовешкото или унижително отнасяне или наказание (КПИ): Публичното изявление относно България от 4 ноември 2021 г., че е необходима коренна промяна в подхода към цялостния въпрос за грижите за психичното здраве и социалните грижи в институции в България и Докладът от проверките в две психиатрични болници през март 2023 г. констатира, че насилието спрямо пациентите от страна на персонала продължава да е системен провал на България.

През годините омбудсманът многократно е заявявал, че една от най-важните промени в законодателството е въвеждането на компенсаторен механизъм за пациентите, чиито права са били нарушени по време на престоя и лечението им в лечебните заведения, които предоставят психиатрични грижи. Това е единственият правен способ, чрез който пациентите могат да бъдат защитени.

В тази връзка омбудсманът смята, че едно от най-важните изменения, които следва да бъдат предвидени в бъдещ ЗИД на Закона за здравето е въвеждането на изрична забрана на всяка форма на жестоко, нечовешко или унижително отношение или налагане на наказание спрямо лицата с психични разстройства по време на лечението. Следва да бъде регламентирана възможност, при нарушение на забраната, засегнатите лица, техните законни представители или лицата, ангажирани с тяхната подкрепа, да търсят защита по реда на Глава осма на закона. Същевременно бъдещата реформа следва също да предвиди, възможност всеки пациент да може да поиска пред районния съд по местонахождение на лечебното заведение прекратяване на действия и бездействия на медицинските лица и персонала на лечебното заведение, представляващи нарушение на забраната за жестоко, нечовешко или унижително отношение или налагане на наказание, както и извършване на действия с цел прекратяване или предотвратяването им. Описаният механизъм за защита на правата на лицата с психични разстройства е стъпка в положителна посока, за която омбудсманът като НПМ многократно е настоявал.

В становището си от 2023 г. Европейският комитет за предотвратяване на изтезанията и нечовешкото или унижително отнасяне или наказание отчита като сериозен провал на Министерството на здравеопазването неспособността да бъдат преустановени неприемливите практики на унижително отношение. Констатациите недвусмислено потвърждават, че възможностите за терапия в психиатричните институции в България продължават да са дефицит, персоналът в тях е недостатъчен, а използването на средства за обездвижване не съответства на международните стандарти.

Ежегодните проверки в държавните психиатрични болници на омбудсмана в качеството му на НПМ очертават и друг основен проблем при предоставянето на грижа на

психично болни – липсата на качествена психосоциална рехабилитация на хората с психични заболявания, която да се извършва чрез система от услуги, предоставяни от Министерство на труда и социалната политика. Държавната политика за психично здраве трябва да изведе като приоритет необходимостта от повишаване качеството на живот чрез успешна деинституционализация на болните с психични заболявания и тяхната социализация чрез услуги в общността. Разкриването на социални услуги в сградния фонд на Държавни психиатрични болници и Центрове за психично здраве задълбочава изолацията и стигматизацията на болните, като по този начин възпрепятства пълноценното им лечение и нарушава техните права. Необходимо е също така да се подкрепят семействата на застрашените от изоставяне лица с психични заболявания, за да се осъществи превенция на тяхното институционализиране.

Друг фокус на проверките на омбудсмана като НПМ през 2025 г. в държавните психиатрични болници беше прилагане на мерките за временно физическо ограничаване.

Във връзка с това беше извършена проверка в Държавна психиатрична болница (ДПБ) – Ловеч. Това е последваща проверка относно изпълнението на препоръките от предходната проверка на омбудсмана, свързана с възникналия на 02.10.2023 г. пожар, по време на който загина пациент.

Целта на проверката беше да се проследи подобряването на работата на служителите при прилагане на мерки за физическо ограничаване, спазването на Наредба № 1 от 28 юни 2005 г. за реда за прилагане на мерки за временно физическо ограничаване при пациенти с установени психични разстройства и подобряването на материално-техническата база, с оглед предотвратяване на инциденти, свързани със случаи на пожари.

Беше констатирано, че на 21.08.2024 г. в ДПБ – Ловеч е утвърдена Инstrukция за спазване Наредба № 1 от 28 юни 2005 г. за реда за прилагане на мерки за временно физическо ограничаване при пациенти с установени психични разстройства. В нея е посочено, че всеки новопостъпил служител преминава първоначално обучение относно Наредба № 1 от 28 юни 2005 г. Всеки месец старшата медицинска сестра провежда инструктаж относно реда и прилагането на мерки за временно физическо ограничаване. Два пъти в годината се провежда обучение на целия персонал. Директорът, главната медицинска сестра и съответния началник отделение извършват периодични проверки относно воденето на документацията, съответствието между вписванията в историята на заболяването и книгата и спазването на изискванията в тази Наредба при прилагане на мерки за временно физическо ограничаване най-малко по един път всеки месец.

За 2025 г. служителите на ДПБ – Ловеч, които участват в мерките за временно физическо ограничаване, са преминали 5 обучения.

Бяха проверени Книгите за взетите мерки за временно физическо ограничаване и част от протоколите на пациенти, спрямо които са приложени такива мерки, като не бяха открити пропуски, а мед. документация е водена стриктно.

Главната медицинска сестра увери проверяващия екип, че при всички мерки за прилагане на временно физическо ограничаване е определен служител, който наблюдава пациента в продължение на 2 часа, като стои в стаята до пациента.

Т. нар. „меки стаи“, които са изолатори в ДПБ – Ловеч, бяха заключени и не се използваха. Към момента на проверката екипът не установи да има пациенти, спрямо които са приложени мерки за временно физическо ограничаване. При необходимост се използват старите изолатори.

След възникналия през 2023 г. пожар е имало проверка от Районната служба „Пожарна безопасност и защита на населението“ – Ловеч, като експертизата във връзка с инцидента е изпратена директно в следствен отдел – Ловеч. След това до момента на повторната проверка на НПМ в ДПБ – Ловеч по данни на управата на болницата не е имало проверка от Районната служба „Пожарна безопасност и защита на населението“ – Ловеч, въпреки че са писани писма от двамата директори на болницата до пожарната.

Въпреки това, по инициатива на ДПБ – Ловеч ежегодно се предприемат необходимите действия за установяване изправността на наличните в болницата пожарогасители.

Необходимост от ремонтни дейности в ДПБ - Севлиево

През 2024 г. в Държавна психиатрична болница – Ловеч е открит Детско-юношески дневен стационар. Той е първият, функциониращ към държавна психиатрична болница. Подобна структура ще помогне при лечението на деца с психични заболявания не само в област Ловеч, но и в съседните области, като се има предвид огромния недостиг на детски психиатри в цялата страна.

Беше констатирано, че в ДПБ - Ловеч не се провежда трудотерапия, която е много важна част от лечението на психично болните пациенти.

За съжаление, все още не беше изградена централизирана пожароизвестителна система и система за видеонаблюдение на общите части на цялата ДПБ – Ловеч, тъй като Министерство на здравеопазването (МЗ) не е отпуснало необходимите за това средства.

От 2023 г., след възникналия пожар, болницата всяка година е кандидатствала за отпускане на средства за изграждане на пожароизвестителна система и система за видеонаблюдение, но МЗ не е отпуснало средства за тях.

Също така, още през 2024 г. болницата е подала апликационни форми към МЗ за отпускане на средства за ремонт на покрив, който е в много лошо състояние, както и за частичен основен ремонт на три от сградите; за биохимичен анализатор и за придобиване на едно транспортно средство, които не са одобрени.

През 2025 г. болницата е подала до МЗ апликационни форми отново за придобиване на транспортно средство, както и за придобиване на дестилатор; за проектиране и изграждане на защитено пространство за разходка, почивка и занимания в свободното време и доставка и монтаж на съоръжения за рекреацията на пациентите; за придобиване на 2 професионални електрически пекарни; доставка и монтаж на 2 циркуляционни помпи; доставка на офис техника; придобиване на лицензии за антивирусен софтуер; реконструкция на вътрешна водопроводна мрежа.

Към момента на проверката апликационните форми на ДПБ – Ловеч не са одобрени от МЗ и не е отпуснато финансиране за изпълнението им.

Подобни констатации бяха направени и при проверката в ДБП – Севлиево, където болницата е подала редица апликационни форми до МЗ, сред които и за отпускане на средства за закупуване на кухненско оборудване, но няма отговор.

По същество, липсата на отговор от страна на Министерство на здравеопазването представлява отказ за финансиране на належащи дейности и влияе пряко върху качеството на предоставяните медицински грижи.

Друг голям проблем, за който омбудсманът алармира от години, е недостигът на персонал в държавните психиатрични болници и особено на медицински сестри и санитарни. При проверка на поименното разписание на длъжностите в ДПБ – Ловеч се вижда, че няма свободни щатове за медицински сестри и санитарни, но щатовете са недостатъчен брой.

Като пример може да се посочи единственото Съдебно мъжко отделение в страната, което е в ДПБ – Ловеч и е с 40 легла, винаги изцяло заето, където са назначени 8 сестри и 8 санитарни, което е крайно недостатъчно. За да се гарантира качествена грижа за пациентите,

минималните щатове за сестри и санитарни трябва да са 12. Идентично е положението и в останалите отделения.

За съжаление, беше констатирано, че останалите съществени препоръки, дадени през 2023 г. от омбудсмана до министъра на здравеопазването не са изпълнени.

Една от най-важните препоръки на омбудсмана, дадена за пореден път през 2023 г. към МЗ, беше до края на 2024 г. всички болници, които ще продължат да функционират, да бъдат приведени в съответствие с изискванията на Закона за лечебните заведения и на Наредба № 24 от 07.07.2004 г. за утвърждаване на медицински стандарт „Психиатрия“.

Омбудсманът получи становища от всички директори на държавните психиатрични болници, които изразяват притеснения относно придобиването на ниво на компетентност, защото за покриването на най-ниското Първо ниво на компетентност има изисквания, на които към момента никоя ДПБ не отговаря.

От становищата става ясно, че са необходими най-малко 11 сестри и 11 санитарни на щат в едно отделение, за да се покрие стандартът, тъй като предложеният стандарт изисква не по-малко от 2 сестри и 2 санитарни на смяна. В преобладаващата част от случаите, предвид броя легла в отделението и обема на дейностите са необходими дори по-голям брой медицински сестри и санитарни. Към момента няма нито едно отделение в държавна психиатрична болница, в което да има 11 сестри и 11 санитарни на щат.

Друго притеснително обстоятелство относно нивата на компетентност е, че в ДПБ има много пациенти, които са на задължително и принудително лечение и в тази връзка задължително трябва да бъде назначена охрана предвид спецификата на дейността, независимо от нивото на компетентност. В новата наредба е предвидена охрана само за болниците с Трето ниво на компетентност.

Проблем, за който от години алармира омбудсманът е, че както в действащата Наредба № 24 от 07.07.2004 г., така и в проекта на новата наредба е предвидено да има трудова терапия във всички психиатрични клиники.

Към момента продължава да няма действаща Наредба за организацията на трудотерапията и помощната стопанска дейност в психиатричните клиники, а последната е отменена през 1998 година, поради което в част от ДПБ няма трудова терапия, включително няма на щат и трудотерапевти.

Становището на омбудсмана е, че в новата Наредба за утвърждаване на медицински стандарт „Психиатрия“ е задължително да бъде включено изискване за изграждане на централизирана пожароизвестителна система във всички помещения

на болницата, както и за изграждане на система за видеонаблюдение в общите помещения и в стаите за изолация.

За съжаление, голяма част от проблемите на държавните психиатрични болници възникват поради липсата на финансиране от Министерство на здравеопазването. Към октомври 2025 г. основни ремонти са извършени само в 3 държавни психиатрични болници – в Севлиево, Церова кория и Кърджали. Една болница – „Св. Иван Рилски“, гр. Нови Искър предстои да бъде преместена. Отпуснати са средства за ремонт на ДПБ – Карвуна.

От години омбудсманът като НПМ препоръчва във всяко отделение на държавните психиатрични болници да има щат за клиничен психолог. Въпреки това има болници, като ДПБ – Пазарджик, където няма нито един. Тези специалисти поемат голяма част от лечението на психично болните. От години омбудсманът като НПМ препоръчва да има мултидисциплинарни екипи, които да лекуват психично болните пациенти.

Друг голям проблем, освен, че няма клинични психолози, е, че не е регламентиран щатът за специалисти като трудотерапевти, тъй като не е приета Наредба за организацията на трудотерапията и помощната стопанска дейност в психиатричните клиники.

Още от 2012 г. омбудсманът като НПМ е препоръчал да се приеме Наредба за организацията на трудотерапията и помощната стопанска дейност в психиатричните клиники. До ден днешен не е приета такава Наредба и не е законоустановено провеждането на трудова терапия.

Друг притеснителен факт, който от години е установил омбудсманът като НПМ, е липсата на обучения и на средства за обучения за сестри и санитарни. В новата Наредба за Медицински стандарт „Психиатрия“ е отбелязано, че санитарите и сестрите трябва да бъдат обучени. **Не става ясно обаче, кой ще ги обучава и от къде ще дойдат средствата за тяхното обучение.**

Основната препоръка на омбудсмана през годините, отправяна към Министерството на здравеопазването е именно за стартирането на спешна реформа в сектора на държавната психиатрична помощ относно защита на правата на пациентите, особено на лицата, които са настанени на задължително и принудително лечение. За съжаление, от 2012 г. до сега Министерство на здравеопазването не е изпълнило препоръката: не е обезпечило държавните психиатрични болници с персонал; не е извършило цялостни ремонти предвид изключително лошата материална база и не е привело нито една болница в съответствие с изискванията на Наредба № 24 от 07.07.2004 г. за утвърждаване на медицински стандарт „Психиатрия“.

Омбудсманът препоръча на министъра на здравеопазването в законоустановения четиринадесет дневен срок да предостави на омбудсмана информация за изготвените

оценки на всички държавни психиатрични болници: кои ще бъдат закрити, кои ще бъдат преместени и кои ще бъдат реструктурирани; в срок до 6 месеца да приведе всички държавни психиатрични болници в съответствие с нивото на компетентност, за което ще кандидатстват съгласно новата Наредба за медицински стандарт „Психиатрия“; да се отпуснат необходимите щатни бройки за съответното ниво на компетентност на държавните психиатрични болници, като най-малкият брой да бъде 11 сестри на отделение и 11 санитарни на отделение; във всяко отделение да бъде назначен клиничен психолог; да се отпуснат 2 щатни бройки за трудотерапевти при Първо ниво на компетентност; във всички държавни психиатрични болници да бъде изградена централизирана пожароизвестителна система и система за видео наблюдение в общите части и в изолаторите; да се приеме Наредба за организацията на трудотерапията и помощната стопанска дейност в психиатричните клиники; във всички държавни психиатрични болници, които ще продължат да функционират и за които не са отпуснати средства за основни ремонтни дейности, до 2026 г. да бъдат отпуснати средства и извършени цялостни ремонти; да се отпуснат щатове за охрана във всички държавни психиатрични болници, които ще продължат да функционират, независимо от нивото им на компетентност; да се изготвят обучителни програми за санитарни и сестри за работа с психично болни пациенти, като се отпуснат и необходимите средства за това; да отпусне всички необходими средства, за които ДПБ – Ловеч е подала апликационни форми за 2024 г. и 2025 г.

Вместо да се съобрази с препоръките на омбудсмана и да отпусне 11 сестри на отделение и 11 санитарни на отделение, Министерство на здравеопазването отменя изискването за не по-малко от 2 сестри и 2 санитарни на смяна и препраща в новия Стандарт към Наредба № Н-5 от 17 октомври 2025 г. за утвърждаване на медицински стандарт „Здравни грижи“.

В Глава Четвърта има т. 1.2.1.8: „за структури с психиатрични легла, необходимият минимален брой медицински сестри се определя на база съотношение 1 медицинска сестра на 9 легла при 24-часов непрекъснат режим на грижа“ и т. 1.2.1.10: „за гарантиране на непрекъснатост на здравните грижи при съобразяване на реалното работно време (РРВ) за медицинските сестри/други специалисти по здравни грижи и компенсиране на почивните дни, дните в платен годишен отпуск, отпуск поради заболяване, дни за обучение и др. е препоръчително присъствието на 1 медицинска сестра/друг специалист по здравни грижи на смяна да се осигурява от 5 медицински сестри/други специалисти по здравни грижи на пълно работно време, особено в структурите с намалено работно време“. Не е конкретизирано обаче дали става въпрос за един щат за медицинска сестра на 9 легла, или трябва да има 1 сестра на смяна за 9 легла, или общо 5 сестри на щат за 9 легла.

ИНТЕРЕСНИ СЛУЧАИ ОТ ДЕЙНОСТТА НА ОМБУДСМАНА КАТО НПМ ПРЕЗ 2025 г.

1. На 26.02.2025 г., чрез медийни публикации, институцията на омбудсмана научи за настъпил **смъртен случай** на 47-годишен гражданин от гр. Казанлък при задържането му от местни служители от структурите на МВР. Във връзка с горното, институцията се самосезира и на 05.03.2025 г. изпрати официално писмо до министъра на вътрешните работи за извършване на вътрешна проверка и предоставяне на становище.

Поради забавяне на отговора от страна на министъра, институцията на омбудсмана изпрати напомнително писмо на 08.04.2025 г. На 15.04.2025 г. в институцията на омбудсмана постъпи отговор от г-жа Лилия Бочева - административен секретар на МВР, с който информира, че е била извършена проверка от дирекция „Инспекторат“ и от Главна дирекция „Национална полиция“. В хода на проверката са били установени **неправомерни действия** от служителите на РУ - Казанлък, изразяващи се в употреба на прекомерна физическа сила, вследствие на която е настъпила смъртта на задържаното лице. По случая е образувано досъдебно производство по описа на Окръжен следствен отдел при Окръжна прокуратура Стара Загора за извършено престъпление по НК.;

2. С писмена жалба № 2909/2025 г. към институцията на омбудсмана се обърна чужд гражданин, който през 2023 г. е пристигнал със съпругата си и тъща си в Република България, след като домът им на украинско-руската граница е бил разрушен от бомбардировка. През м. май 2025 г. жалбоподателят и близките му са били уведомени, че правителствената програма за украинските граждани е променена и следва да попълнят в срок до края на същия месец формуляри за преценка дали принадлежат към рискова група по смисъла на Програмата за хуманитарна подкрепа и интеграция на разселените лица от Украйна с предоставена временна закрила в Република България. Уведомили са ги, че срокът на безплатното им настаняване е до 30.06.2025 г.

Чужденецът сподели за трудности при попълването на формулярите, тъй като тъща му е на 88 години и не може лично да попълни необходимия документ, след като страда от паркинсон и от слепота на двете очи. Поради тези причини той се е тревожил, че българските органи няма да приемат формуляра на тъща му, който не е попълнен и подаден лично от нея.

Във връзка с горното омбудсманът се обърна към изпълнителния директор на Агенция за социално подпомагане (АСП). От АСП са извършили проверка на адреса, където е настанен жалбоподателят и неговите близки. Изпратените експерти са констатирали, че трите лица отговарят на съответните критерии, вследствие на което на проведено заседание на работната група по настаняване на украински граждани към Националния оперативен щаб на 30.06.2025 г. е било взето решение за тяхното удължено настаняване;

3. На 11.06.2025 г. екип от институцията на омбудсмана извърши проверка в Затвор София, където се среща с лишен от свобода, осъден на обикновен доживотен затвор, който към настоящия момент е изтърпял повече от 20 години от наложеното му наказание. Същият работи и учи в училището на затвора с намерението да завърши средно образование. Поради тази причина са го преместили от Затвор Пазарджик в Затвор София. Учители и надзиратели са споделили пред проверяващия екип, че лицето служи за добър пример пред останалите лишени от свобода, показва добро поведение и не извършва нарушения.

Осъденият отправи молба към екипа на омбудсмана да му бъде изпратена информация относно правните възможности за изменение на наказанието му с лишаване от свобода с определен срок. Сподели, че тази информация ще представи и на други осъдени лица за да бъдат информирани и запознати с правните възможности. Молбата на лишения от свобода е входирана с № 3113/2025 г. и в отговор по нея му е изпратен подробен отговор с поисканата от него информация;

4. На 25.06.2025 г. в приемната на омбудсмана дойде намибийски гражданин с право на пребиваване в Гърция. Ден по-рано той е влязъл на територията на Република България с автобус през ГКПП Калотина. Пътувал е с приятелката си, която е гръцка гражданка с цел екскурзия до София.

Малко след влизане на българска територия, автобусът е бил спрял от служители на ГПУ - Петрич за проверка. Когато проверили документите на чужденеца, длъжностните лица установили, че той носи в себе си единствено картата му като постоянно пребиваващ в Гърция, а не носи намибийския паспорт със себе си. При тези обстоятелства му е бил съставен акт за административно нарушение и налагане на санкция.

В приемната на омбудсмана лицето сподели, че се притеснява дали няма да бъде задържан и ще може ли да се върне в Гърция на следващия ден. По неговия случай беше извършена спешна проверка и консултация с експерти от дирекция „Миграция“ и дирекция „Гранична полиция“ на МВР и беше установено, че жалбоподателят ще може да се върне в страната, в която пребивава постоянно. Експертите от дирекция НПМОПСЧ на омбудсмана бяха в готовност да предприемат последващи действия в случай, че възникнат проблеми лицето да се върне в Гърция. В следствие намибийският гражданин се обади, че се е прибрал в гръцката държава безпроблемно и благодари за оказаното му съдействие;

5. С писмена жалба № 4929/2025 г. към омбудсмана на Република България се обърна български гражданин, сключил брак с филипинска гражданка. Двамата имат родена малолетна дъщеря, българска гражданка.

Лицето сподели, че семейството живее в Република България, но съпругата му трябва да подаде документи за удължаване на правото ѝ на пребиваване. От структурите на дирекция „Миграция“ МВР са ги уведомили, че е необходимо тя да напусне България и да подаде документи за издаване на виза от българско дипломатическо или консулско

представителство в чужбина. Това би довело до дълга раздяла между майката и малолетното ѝ дете. Поради тези причини, жалбоподателят се обърна към омбудсмана за съдействие.

По повод на подадената писмена жалба, омбудсманът на Република България се обърна спешно към директора на дирекция „Миграция“ с предложение да бъде извършена проверка и да се предостави становище по случая. **След намесата на омбудсмана от дирекция „Миграция“ допуснаха изключение съобразно действащото законодателство и правото на пребиваване на чуждата гражданка беше продължено без да е необходимо да напуска страната;**

6. С писмена жалба № 5950/2025 г. към омбудсмана на Република България се обърна българска гражданка, която живее в Република Кипър. Жалбоподателката твърди, че живее във фактическо съжителство със сирийски гражданин, от който има родено малолетно дете на шестгодишна възраст. Бащата на детето редовно им оказва тормоз, заплашвал че ще ги убие и е взел личните им документи за да не могат да напуснат Република Кипър.

Във връзка с описания в жалбата случай, омбудсманът на Република България се обърна спешно към министъра на външните работи и към кипърския омбудсман.

От Министерство на външните работи изпратиха отговор, според който Посолството на Република България в Никозия може да издаде временни документи на майката и на детето ѝ, но след като бащата не е лишен от родителски права, малолетната им дъщеря не може да пътува в чужбина без неговото изрично съгласие.

От администрацията на омбудсмана на Република Кипър потвърдиха, че са получили писмото, но към настоящия момент не е получен отговор от тяхна страна.

Междувременно жалбоподателката е информирана за сложността относно правото да изведе малолетното си дете от територията на Кипър, за което е посъветвана да се обърне за съдействие към компетентните кипърски власти;

7. На 09.09.2025 г. в институцията на омбудсмана се обади български гражданин, който сподели, че е пътувал с автобус от Кралство Швеция за Република България. При влизане на територията на Република Хърватия, местните власти са извършили проверка на личните му документи и му ги иззели, защото имали сведения, че били издирвани от Република България, като обявени за невалидни/неистински.

Българският гражданин сподели, че живее и работи в Швеция и конфискуваните български лични документи са му били издадени в тамошното българско консулство. Жалбоподателят беше информиран да потърси съдействие в Посолството на Република България в гр. Загреб, като му беше предоставен адреса на обекта и телефони за връзка. При спазване на указанията на експертите на омбудсмана, българският гражданин намери съответното дипломатическо представителство, където му издали временен документ, с който успял да се прибере в българската държава. Случаят е регистриран с № 6113/2025 г.

и са изпратени писма до Министерство на вътрешните работи и до Министерство на външните работи за извършване на проверки по случая;

8. С писмена жалба № 9239/2025 г. към омбудсмана на Република България се обърна гражданка на Република Северна Македония, която живее в гр. Монтана и е майка на две малолетни деца – български граждани. Тя не живее с бащите на своите деца и се налага да удължи срока на правото си на пребиваване. Поради изтичането на валидността на личните ѝ документи през м. януари 2026 г. се налага да пътува до родината си за да ѝ бъдат издадени нови и да кандидатства за виза за дългосрочно пребиваване. Това би я разделило с малолетните ѝ деца за немалък период от време и жената се обърна с молба към омбудсмана за съдействие.

Воден от интереса на малолетните деца, омбудсманът на Република България извърши в спешен порядък проверка, при която се установи, че чуждата гражданка може да подаде документи до структурите на дирекция „Миграция“ МВР да се удължи пребиваването ѝ в рамките на валидността на личните ѝ документи. През това време тя ще може да пътува до Северна Македония, където да ѝ издадат нови лични документи и да се върне в Република България без да е необходима виза. Жалбоподателката беше информирана и благодари за оказаното съдействие;

9. Във връзка с множество постъпили жалби (**над 80 в периода м.юли-м.август**) и изразено недоволство в социалните мрежи, на граждани, които чакат в продължение на година и повече за излизане на резултати от кръвни проби, както и високият процент фалшиво положителни тестове (**над 50%**), **беше изпратено официално становище, публикувано и на интернет страницата на омбудсмана, до министъра на вътрешните работи и до министъра на здравеопазването със следните препоръки:**

- Министерството на здравеопазването да изготви, съвместно с медицински експерти и Националния съвет по наркотични вещества, официален списък, включващ **всички търговски наименования на лекарствени продукти, които съдържат наркотични вещества** и могат да повлияят на тестовете за наркотици, като списъкът бъде публично достъпен и редовно актуализиран;

- Препоръчително е също да бъде сформирана експертна работна група, която да обсъди създаването на **списък на лекарствени продукти, несъдържащи наркотични вещества, употребата на които, може да доведе до фалшиво положителен полеви тест за наркотици**, който да е отворен и да може да се допълва;

- Да се организира информационна кампания, насочена както към гражданите, така и към медицинската общност, относно възможността приеманите лекарства да влияят на резултатите от тестовете;

- Най-неотложната мярка е ускоряване на анализа на кръвните проби чрез разширяване на лабораторния капацитет и подобряване на координацията между институциите, така че резултатите да се предоставят в кратки и разумни срокове.

Подалите жалби граждани бяха уведомени за изпратеното становище и част от тях изразиха своята благодарност за инициативата. Към момента, министърът на вътрешните работи е заявил готовност да открие поне още 4 лаборатории, което да ускори изследванията. Проблемът ще продължава да бъде на вниманието на омбудсмана като НПМ и през следващата година;

10. Към омбудсмана с жалба 6410/2025 се обърна гражданин, страдащ от онкологично заболяване, на когото вследствие на оперативна интервенция е изградена колостома в областта на корема. По негови данни използването на предпазен колан по време на движение с МПС създава пряк натиск върху оперативната зона, причинява болка и затруднява нормалното функциониране на отделителната система, което поставя в риск здравословното му състояние. Гражданинът изразява притеснение, че с въведените нови системи за автоматизирано видеонаблюдение и контрол на средната скорост, които заснемат и случаи на непоставен обезопасителен колан, би могъл да бъде санкциониран, независимо че за него е налице медицинско противопоказание за носене на колан.

След проверка на законодателството, екипът на дирекция НПМОПСЧ установи, че в Закона за движение по пътищата е установено изключение от задължението за носене на обезопасителен колан поради медицински причини, но липсва уредба как точно се прилага това изключение в контекста на възможността за засичане на нарушители посредством тол-камерите.

С оглед неяснотите в законодателството и възможността граждани с доказани медицински заболявания, които са несъвместими с поставянето на колан, да бъдат санкционирани е изготвено и ще бъде изпратено запитване до министъра на вътрешните работи по следните въпроси:

- Какъв е редът за признаване и прилагане на медицински документи за граждани с документирано здравословно противопоказание за поставяне на колан и съществува ли облекчен режим, който освобождава такива лица от задължението да оспорват всеки отделен електронен фиш?
- Как на практика се прилага разпоредбата за задължение за поставяне на колан при лица с медицинско противопоказание и съществуват ли издадени вътрешни указания или инструкции към служителите на МВР за работа с подобни случаи?

11. С жалба № 8/2025 г. гражданка на Хаити с предоставен хуманитарен статут в България, се обърна през м. януари 2025 г. към институцията с оплакване, че в навечерието

на Коледните празници през декември 2024 г. не е била допусната да излети от Летище София за Париж за няколко дни, за да прекара там празничния период.

Институцията на обществения защитник се обърна със запитване към ръководството на министерството на вътрешните работи, дали картата на чужденец с предоставен хуманитарен статут е включена в списъка на т. нар. разрешения за пребиваване и в наръчника на полицейските служители.

МВР заяви, че тази карта не фигурира в кръга на посочените два документни списъка. След последващо официално писмо на институцията на омбудсмана до МВР, неговото ръководство свика работна група и пое ангажимент да извърши промени в списъка на т. нар. Разрешения за пребиваване и в Наръчника на полицейските служители. **През м. октомври 2025 г. е изпълнен поетият от ръководството на МВР ангажимент** да бъде включена картата за предоставен хуманитарен статут на чужденец в кръга на документите, по силата на които чужденец с предоставен хуманитарен статут от българските власти може да се легитимира пред летищните и гранични полицейски власти у нас и на летищата в другите шенгенски държави, за да влиза в друга държава от Шенгенското пространство до 90 дни в рамките на всеки 180-дневен период. В резултат, на чужденците с предоставен от българските власти хуманитарен статут е вече реално осигурена възможността да упражняват правото да влизат за съответния срок на територията на всяка друга държава от Шенгенското пространство;

12. С жалба 1407/2025 г. адресирана до омбудсмана, институцията на обществения защитник ефективно се е намесила за това, да бъде настанено едно лице в психиатрична клиника за лечение, както и да се изпратят официални писма до психиатричните лечебни заведения, в които дотогава е било настанявано това лице, за да бъде организирано подаването на документи за освидетелстване от ТЕЛК и определяне на процент изгубена работоспособност с определяне на чужда помощ, въз основа на решението на ТЕЛК за определяне процент изгубена работоспособност с чужда помощ - за подаване на молба до директора на Дирекция „Социално подпомагане“ (ДСП) за определяне на индивидуален коефициент на потребностите и направление за получаване на лична помощ, а ако молбата до директора на ДСП бъде сметната за основателна – въз основа определения официален коефициент на потребностите и направлението за получаване на лична помощ да бъде подадена молба до кмета на общината за предоставяне на лична помощ под формата на личен асистент. В благодарствено писмо до институцията на омбудсмана се изразява признание и похвала за работата на институцията и конкретно на водещия експерт по жалбата;

13. Жалба 4932/2025 г. на узбекистански гражданин, съдържаща оплакване, че жалбоподателят е бил нает като работник по трудов договор при работодател – българско търговско дружество. Посочва, че е пребивавал за известно време през 2024 г. на територията на Р България на основание качеството си на служител по трудов договор, във връзка с което му е била издадена виза тип “D” по чл. 24к ЗЧРБ в гр. Ташкент на 07.11.2024

г., с начален срок на валидност – 10.11.2024 г. Жалбоподателят започнал работа по трудовото правоотношение на 02.12.2024 г. въз основа на издадената работна виза тип „D“. Същият изразява предположение, че тъй като дотогавашният му работодател решил предсрочно да прекрати индивидуалното си трудово правоотношение с него, той (работодателят) е решил от даден момент насетне да не му съдейства във връзка със снабдяването му с необходимите документи за издаване на разрешение за пребиваване по чл. 24к и пр. от ЗЧРБ, което жалбоподателят констатира, след като посетил клон на дирекция „Миграция“ при МВР и оттам му съобщили, че работодателят му не е представил от негово име и в негов интерес никакви документи в Дирекция „Миграция“, необходими за издаване на разрешение за пребиваване по ЗЧРБ. Поради цитираната причина жалбоподателят се оказал без право на по-нататъшно пребиваване в страната и трябвало през м. март 2025 г. да я напусне, при което на 23.03.2025 г. при опит за излизане от територията на Р България му бил връчен Акт № 4069А - 30 / 23.03.2025 г. за установяване на административно нарушение от служител при ГКПП - Малко Търново. Жалбоподателят представя доказателства, че впоследствие, при опит за повторно влизане в България през 2025 г. на основата на нова виза тип „С“, на 25.06.2025 г. на границата при ГПУ - Малко Търново бил уведомен ръкописно и със син химикал на бял лист, че дължи 1 000 лв. – „глоба“, въз основа на „НП“ (вероятно под „НП“ се е имало предвид наказателно постановление) № 4069А - 30 / 26.03.2025 г. на ГПУ М. Търново. Жалбоподателят твърди, че никога не му е бил връчван препис от акта, означен ръкописно като „НП № 4069А - 30 / 26.03.2025 г. на ГПУ М. Търново“, тоест не се е запознал и не е могъл да се запознае със съдържанието на коментирания акт в неговата цялост и пълнота нито на 25.06.2025 г., нито след това.

По повод на жалбата, институцията на омбудсмана поиска официално становище от органите на МВР, от което становище стана ясно, че действително на лицето не е връчван препис от наказателното постановление в цялост.

Жалбоподателят изрази своята благодарност и признателност към институцията на омбудсмана за това, че благодарение на намесата на институцията се е изяснило дали срещу него е било издадено наказателно постановление във връзка с надхвърляне срока на допустим престой в България. На жалбоподателя не е бил връчен препис от издаденото наказателно постановление, следователно срокът му за обжалване не е започвал да тече, то не е влязло в сила. Беше изпратен окончателен отговор до жалбоподателя, а на издалата АУАН и наказателното постановление администрация бе изпратена **писмена препоръка**, че следва да избягва практиката да съобщава на адресатите на такива актове само част от съдържанието (а не цялото им съдържание), като **задължително се връчват преписи от тези актове в тяхната цялост**, защото само тогава е налице надлежно осъществена процедура по връчване и само тогава започва да тече срокът за обжалване на наказателното постановление;

14. Жалба № 4680/2025 г. с оплакване, че нотариуси не са зачели пълномощно, съставено от лице по време на задържането му в следствен арест на територията на страната и нотариално заверено в самия следствен арест, след като – макар външно изрядното нотариално заверено пълномощно да им е било представено в оригинал – са констатирали, че личната карта на упълномощителя е „иззета“. Нотариално завереното в следствения арест пълномощно е давало право на съпругата на задържания да се разпорежда с негови и с техни общи леки автомобили и от външна страна изглежда изрядно, а причината, поради която личната карта на упълномощителя е „иззета“, се дължи на факта, че същият след заверяването на пълномощното е бил настанен в затвор на територията на страната поради осъждане с влязла в сила присъда. От институцията на омбудсмана са изпратени запитвания до министъра на правосъдието, главния инспектор при инспектората по ЗСВ, както и до нотариалната камера, във връзка със случая, като се иска тяхното становище дали констатираната нотариална практика има масов характер, какво е нейното нормативно основание и оправдание, и следва ли според тях да има институционална намеса за коригирането ѝ.

ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ НА ОМБУДСМАНА КАТО НПМ С МЕЖДУНАРОДНИ И НАЦИОНАЛНИ ОРГАНИЗАЦИИ И СТРУКТУРИ НА ГРАЖДАНСКОТО ОБЩЕСТВО

През 2025 г. институцията на омбудсмана се среща с представители на международни, европейски и национални институции, както и с представители на различни неправителствени организации.

Оправомощени служители от дирекция НПМОПСЧ взеха участие в следните срещи и онлайн дискусии:

1. Участие в онлайн уебинар на 31.01.2025 г. по покана на Подкомитета против изтезанията във връзка с публикувания първи коментар на чл. 4 от Факултативния протокол към Конвенцията (places of deprivation of liberty);
2. Участие в онлайн уъркшоп по покана на Съвета на Европа на 05.02 и 06.02.2025 г. на тема: Tackling overcrowding in European prisons: strengthening NPMs' role in safeguarding rights and ensuring effective oversight”;
3. Среща с ръководството на БХК за обсъждане на потенциални възможности за сътрудничество в областта на правата на човека на 13.02.2025 г.;
4. Междуетовмствена работна група за изготвяне на проект на нов закон в областта на убежището проведена на 04.03.2025 г. под ръководството на заместник- председателя на ДАБ;
5. Участие в Заседание на Общински съвет по наркотични вещества на 6 март 2025 г. от 9.30 часа в зала 1 в Столична община;
6. Участие в еднотневната конференция на тема „България и Централна Европа – геополитически и стратегически перспективи“ – София, 10 март 2025 г.;
7. Участие във финалната конференция по проекта „Safeguarding Unaccompanied and Separated Children's Rights through the EU Charter of Fundamental Rights (SUN)“, финансиран от Европейската комисия. Конференцията събира експерти от държави-членки на ЕС за обсъждане на добри практики, предизвикателства и политики за защита на тези деца на 13.03.2025 г. в Аулата на СУ;
8. Участие в работна група за подготовка на нов Закон за убежището и бежанците на 09.04.2025 г. в ДАБ при МС;
9. Покана за участие в онлайн кръгла маса на ВКБООН на тема: "Укрепване на настояничеството и закрилата на непридружените деца в България" на 21.05.2025г.;
10. Среща в рамките на институцията на омбудсмана между независими изследователи на Maestral International и служители на дирекция НПМОПСЧ и Права на детето за обсъждане на въпросите за децата правонарушители и в конфликт със закона, проведена на 28.05.2025 г.;
11. Участие в онлайн семинар на тема „Полицейско задържане“ по покана на Съвета на Европа, проведен на 05.06 и 06.06.2025 г. с представители на европейските Национални превантивни механизми. По време на срещата бяха обсъдени стандартите при полицейско задържане, с особен акцент върху правата на уязвимите групи- възрастни, деца, хора с увреждания;
12. Участие в РГ в МП във връзка с законодателни предложения за изменение и допълнение в Наказателния кодекс, с което да се криминализира осъществяването на социални услуги без лиценз на 12.06.2025 г.;

13. Участие в събитие по проект „Подкрепа на непридружени малолетни и непълнолетни деца, настанени в сигурни зони“, финансиран в рамките на Национална програма по Фонд „Убежище, миграция и интеграция“ с участието на различни заинтересовани страни- ДАБ, МВР, ДАЗД, АСП, НБПП, БЧК и други, проведена на 17 юни 2025 г. по покана на Международната организация по миграция в България;
14. Участие в РГ в МП във връзка с законодателни предложения за изменение и допълнение в Наказателния кодекс, с което да се криминализира осъществяването на социални услуги без лиценз на 20.06.2025 г.;
15. Участие в петото заседание на Комитета за наблюдение на програмите на Република България по фонд „Убежище, Миграция и Интеграция“ 2021-2027 г. на 24 юни 2025 г.;
16. Участие в петото заседание на Комитета за наблюдение на програмите на Република България по фонд „Вътрешна сигурност“ и Инструмента за финансова подкрепа за управлението на границите и визовата политика за периода 2021-2027 г. на 25 юни 2025 г.;
17. Участие в среща - интервю, проведена на 08.07 в институцията на омбудсмана във връзка с изследователска инициатива, свързана с програмите за подпомагане на доброволното връщане и реинтеграция (ПАДВР);
18. Среща с представители на ВКБООН, проведена на 27.08.2025 г. в институцията на Омбудсмана. Основна тема беше въвеждането на национален механизъм за наблюдение по границите, което следва да се реализира до юни 2026 г. със съответни изменения в законодателството. Подчертано бе, че ключова роля в него ще има омбудсманът. Представителите на ВКБООН заявиха готовност да подкрепят процеса чрез предоставяне на обучителни материали, покани за семинари и експертна помощ;
19. Среща на омбудсмана с представителя на ВКБООН - България за подписване на меморандум по сътрудничество на 05.09.2025 г.;
20. Обществена дискусия на омбудсмана на Р България и Граждански консултативен съвет по детско правосъдие, на тема „Ключови въпроси на реформата за детско правосъдие“, проведена на 12.09.2025 г. в институцията на омбудсмана;
21. Участие в Работна група за изготвяне на законодателни изменения в областта на борбата с противообществените прояви на малолетни и непълнолетни в Министерство на правосъдието на 16.09.2025 г. ;
22. Участие в Обучителен семинар, организиран от Фондация за достъп до права (ФАР) на тема: „Методология за идентифициране и защита на бежанци, жертви на насилие, основано на пола“ по проект „От жертва към Победител“ на 17.09.2025 г. в град София. Проектът цели да осигури качествена подкрепа на жени, момичета бежанци, жертви на насилие, основано на пола, като прилага чувствителни към пола подходи в подкрепата им;
23. Участие в Работна група за изменения в Наказателния кодекс във връзка с реформата в детското правосъдието в МП, на 18.09.2025 г.;
24. Участие в Националната кръгла маса във връзка с зачестилите случаи на насилие между деца, по покана на Комисията за прякото участие на гражданите, жалбите и взаимодействието с гражданското общество, на 25.09.2025 г. в НС;

25. Участие в Заключителна национална среща по проект: Прекратяване на насилието над деца във възпитателните училища интернати и социално - педагогическите интернати в България, по покана на БХК, на 25.09.2025 г;
 26. Участие в семинар за магистрати относно разследване и правни средства за защита при нарушения на основните права, на 06.10.2025 г. в Националния институт на правосъдието, по покана на ВКБООН;
 27. Участие в работна група за изготвяне на нов Закон за убежището и бежанците на 07.11.2025 г. в ДАБ при МС;
 28. Участие в Конференция на тема „Перспективи пред интеграцията на бежанци и мигранти на трудовия пазар“, проведена на 13.11.2025 с участие на представители на Агенция по заетостта, КТ „Подкрепа“, Фондация за достъп до права;
 29. Участие в семинар на тема „Ефективни национални механизми за мониторинг на затворите по проект на Съвета на Европа „Подкрепа на Съвета на Европа за мрежата на ЕС от органи за мониторинг на затворите“ (Европейски НПМ форум) в периода 18-21.11.2025 г. на място в град Страсбург;
 30. Участие в семинар на тема: „Независим мониторинг за наблюдение по границите според новия пакт Миграция“ в периода 24.11-25.11.2025 г. на място в сградата на ФРОНТЕКС
 31. Участие в Шесто заседание на Комитета за наблюдение по Фонд „Убежище, миграция и интеграция“ на 20.11.2025 г.;
 32. Участие в семинар по покана на ВКБООН на 25.11.2025 г. на тема: „Осигуряване на лични документи и адресна регистрация в България за бежанци. Измененията в Закона за гражданската регистрация“ ;
 33. Участие в двудневен семинар за оценка на уязвимостта при скрининга и управлението на границите, на 09.12 и 10.12.2025 г.
- На **30.09.2025** г. омбудсманът съвместно с директора на дирекция НПМОПСЧ се среща с министъра на вътрешните работи. По време на срещата бяха обсъдени редица важни теми като създаването на механизъм за наблюдение по границите, темата за бежанците и жалбите, които постъпват в омбудсмана, касаещи дейността на МВР.
 - На **07.10.2025** г. омбудсманът, съвместно с експерти на дирекция НПМОПСЧ проведе среща с представители на FRA, FRONTEX и EUAA. Срещата е част от обиколка на България в периода 06-10.10.2025 г. с държавни органи, имащи отношение към граничен контрол, международна закрила и основни права на бежанци и чужденци. Омбудсманът запозна представителите за предприети действия за поемане на функциите за наблюдаващ орган по Пакта за убежището и миграцията. Делегатите изразиха готовност да предоставят необходимата подкрепа, включително осигуряване на експерти и преводачи за целите на дейността.
 - На **04.11.2025** г. се проведе среща с представители от различни европейски и международни институции, ръководени от експерт на ЕК относно оценка за прилагане на достиженията на правото от Шенген след пълноправно членство на страната ни в Шенгенското пространство. Експерти на омбудсмана информираха членовете на оценяващия екип с функциите и правомощията на омбудсмана като Национален превантивен механизъм.

ПРАВНА РАМКА ЗА ДЕЙНОСТТА НА ОМБУДСМАНА КАТО НПМ

ФАКУЛТАТИВЕН ПРОТОКОЛ КЪМ КОНВЕНЦИЯТА ПРОТИВ ИЗТЕЗАНИЯТА (ФПКПИ)

Факултативният протокол към Конвенцията против изтезанията е първият международен договор, който създава двойна система – международна и национална за предотвратяване на изтезанията и други форми на жестоко, нечовешко или унижително отнасяне. На международно ниво ФПКПИ създава Подкомитет за предотвратяване на изтезанията (Подкомитета), а на национално ниво протоколът изисква от държавата да създаде Национален превантивен механизъм (НПМ).

ФПКПИ установява три основни функции на Подкомитета. Първо, да посещава места, където лицата са или биха могли да бъдат задържани. Второ, да подпомага и консултира националните превантивни механизми и да отправя препоръки към държавите с оглед на засилване на капацитета и мандата на НПМ. И трето, да си сътрудничи със съответните органи на ООН, както и с международните, регионалните и националните институции или организации, които работят в областта на защита на всички лица, лишени от свобода.

Член 3 от ФПКПИ изисква държавите членки да „създадат, определят или поддържат на национално ниво един или няколко органи за предотвратяване на изтезанията и други форми на жестоко, нечовешко или унижително отнасяне или наказание“. Този или тези национални органи представляват НПМ.

Всяка държава, подписала ФПКПИ, трябва по свой собствен начин да определи своя НПМ. Някои държави са определили вече съществуващи органи да осъществяват мандата на НПМ, а в други държави са създадени нови органи, които да поемат тази роля.

За да функционира НПМ като независим орган, чл. 18 от ФПКПИ установява задължение за държавите да осигурят функционална и финансова независимост на превантивния механизъм, с което се гарантира, че НПМ може да функционира свободен от всякаква намеса от страна на държавата. Член 18 съдържа специфична препратка към Принципите, отнасящи се до статута и функционирането на националните институции за промотиране и защита на правата на човека („Парижки принципи“).

ЗАКОН ЗА ОМБУДСМАНА (ЗО)

Функцията на НПМ беше делегирана на омбудсмана на Република България с изменения и допълнения на Закона за омбудсмана, обнародвани в „Държавен вестник“, бр. 29 от 10 април 2012 г.

В закона беше създадена нова глава, в която са отразени изискванията на ФПКПИ:

„а“ Национален превантивен механизъм (нова ДВ, бр. 29 от 2012 г., в сила от 11.05.2012 г.)

Чл. 28а. (нов – ДВ, бр. 29 от 2012 г., в сила от 11.05.2012 г.) (1) Правомощията на омбудсмана като Национален превантивен механизъм се отнасят за местата, където се намират лица, лишени от свобода, или където са задържани или настанени лица вследствие на акт или със съгласието на държавен орган, които места те не могат да напуснат по собствена воля, с цел защитата на такива лица от изтезание и други форми на жестоко, нечовешко или унижително отнасяне или наказание.

(2) Омбудсманът има право:

1. на достъп без предизвестие по всяко време до всички места за задържане по ал. 1 и до техните съоръжения и обекти;

2. на достъп до цялата информация за броя на лицата, лишени от свобода, в местата за задържане по ал. 1, както и за броя на тези места и тяхното местонахождение;

3. да избира местата по ал. 1, които желае да посети, и лицата, с които желае да разговаря;

4. да провежда лични разговори без свидетели с лицата, лишени от свобода, лично или чрез преводач, ако е необходимо, както и с всяко друго лице, което според омбудсмана като Национален превантивен механизъм може да предостави съответната информация;

5. на достъп до цялата информация, отнасяща се до отнасянето с лицата по ал. 1 и до условията в местата за задържане;

6. да изисква информация от служителите на посещаваното място за задържане, с които да се провеждат беседи, както и да провежда лична беседа с всяко друго лице, което се намира на територията на проверявания обект;

7. да организира извършването на медицински прегледи на лицата с тяхно съгласие.

(3) Служителите и длъжностните лица в местата по ал. 1 са длъжни да оказват съдействие и да предоставят необходимата информация на омбудсмана.

Чл. 28б. (нов – ДВ, бр. 29 от 2012 г., в сила от 11.05.2012 г.) (1) Орган или длъжностно лице не може да нарежда, прилага, разрешава или допуска каквато и да е санкция по отношение на лице или организация за това, че са съобщили на омбудсмана като Национален превантивен механизъм информация, била тя вярна, или не, и нито едно такова лице или организация не могат да претърпят вреда заради това.

(2) Поверителна информация, събрана от омбудсмана като Национален превантивен механизъм, не може да бъде разгласявана. Лични данни могат да бъдат публикувани само след като лицето, за което се отнасят, е изразило изрично съгласие.

Чл. 28в. (нов – ДВ, бр. 29 от 2012 г., в сила от 11.05.2012 г.) Омбудсманът като Национален превантивен механизъм може със заповед да делегира изцяло или частично правомощията си по чл. 28 а на служители от неговата администрация.

Чл. 28г. (нов – ДВ, бр. 29 от 2012 г., в сила от 11.05.2012 г.) (1) След всяко посещение омбудсманът изготвя доклад, който може да съдържа препоръки и предложения с цел подобряване на условията в местата по чл. 28а, отношението към лицата, настанени там, както и с цел предотвратяване на изтезания и други форми на жестоко, нечовешко или унижително отнасяне или наказание.

(2) Докладът се предоставя на съответния компетентен орган, който в едномесечен срок е длъжен да уведоми омбудсмана за предприетите действия по изпълнение на препоръките.

(3) Омбудсманът публикува и ежегодни доклади, свързани с дейността му като Национален превантивен механизъм, при спазване на изискването на чл. 28б, ал. 2.

Чл. 28д. (нов – ДВ, бр. 29 от 2012 г., в сила от 11.05.2012 г.) Омбудсманът като Национален превантивен механизъм осъществява сътрудничество със съответните органи и механизми на Организацията на обединените нации, сдружения на граждани, както и с международни, регионални и национални организации, чийто предмет на дейност включва осигуряване защита на лица от изтезания и други форми на жестоко, нечовешко или унижително отнасяне или наказание.

ЗАКОН ЗА ЧУЖДЕНЦИТЕ В РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

С изменения в Закона за чужденците в Република България - ЗЧРБ (ДВ, бр. 23 от 2013 г.) за омбудсмана възникна задължение за извършване на наблюдение върху налаганите спрямо чужденци принудителни административни мерки - принудително отвеждане до границата на Република България и експулсиране:

Глава пета.

МЕРКИ ЗА АДМИНИСТРАТИВНА ПРИНУДА

Раздел I.

Принудителни административни мерки

Чл. 39а. (1) (Нов - ДВ, бр. 42 от 2001 г., предишен текст на чл. 39а - ДВ, бр. 23 от 2013 г. (*)) Принудителните административни мерки, които се налагат на чужденците по този закон, са:

1. отнемане на правото на пребиваване в Република България;
2. (изм. - ДВ, бр. 97 от 2016 г.) връщане до страна на произход, страна на транзитно преминаване или трета страна;
3. експулсиране;
4. (изм. - ДВ, бр. 23 от 2013 г. (*), доп. - ДВ, бр. 70 от 2013 г. (*)) забрана за влизане и пребиваване на територията на държавите - членки на Европейския съюз;
5. забрана за напускане на Република България.

(2) (Нова - ДВ, бр. 23 от 2013 г.) При изпълнението на принудителните административни мерки по ал. 1, т. 2 и 3 се осъществява наблюдение от омбудсмана на Република България или от оправомощени служители от неговата администрация, както и от представители на национални или международни неправителствени организации.

Тази законодателна промяна беше продиктувана от изискванията на Директива 2008/115/ЕО на Европейския парламент и на Съвета на ЕС.

ОБЩА СТАТИСТИЧЕСКА ИНФОРМАЦИЯ ЗА 2025 г.

ПЛАНИРАНИ И ВНЕЗАПНИ ПРОВЕРКИ 2025 г.					
№	Дата	Наименование на посетената институция	Брой лица обхванати от НПМ		
			Разрешен капацитет	Реално настанени лица	% населеност
МИНИСТЕРСТВО НА ПРАВОСЪДИЕТО (МП)					
1.	25.03.2025 г.	Затвор Ловеч	541	339	62,7%
2.	25.03.2025 г.	Арест „Ловеч“	24	10	41,7%
3.	26.03.2025 г.	ЗОТ „Атлант“	217	88	40,6%
4.	27.03.2025 г.	ЗООТ „Велико Търново“	83	66	79,5%
5.	28.03.2025 г.	ЗО „Полигона“	110	94	85,5%
6.	24.04.2025 г.	Затвор Плевен	287	208	72,5%
7.	24.04.2025 г.	Арест „Плевен“	32	26	81,3%
8.	24.04.2025 г.	ЗОТ „Вит“	39	29	74,4%
9.	25.04.2025 г.	ЗООТ „Плевен“	81	74	91,4%
10.	09.06.2025 г.	ЗОТ „Кремиковци“	356	311	87,4%
11.	10.06.2025 г.	ЗООТ „Казичене“	331	290	87,6%
12.	11.06.2025 г.	Затвор София	679	505	74,4%
13.	11.06.2025 г.	Специализирана болница за активно лечение на лишени от свобода	80	60	75%
14.	03.07.2025 г.	Арест „Хасково“	42	21	50%
15.	14.08.2025 г.	Арест „Русе“	72	40	55,6%
16.	24.09.2025 г.	Затвор Белене	342	247	72,2%
17.	24.09.2025 г.	ЗООТ Белене	102	78	76,5%
18.	02.12.2025 г.	Затвор Бобов дол	492	203	41,3%
19.	03.12.2025 г.	ЗООТ „Самораново“	178	77	43,3%
20.	03.12.2025 г.	Арест „Самораново“	47	13	27,7%
21.	04.12.2025 г.	Арест „Благоевград“	52	14	26,9%
ОБЩО ОТ СТРУКТУРИТЕ КЪМ МП				2793	66,7%

МИНИСТЕРСТВО НА ВЪТРЕШНИТЕ РАБОТИ (МВР)					
22.	24.03.2025 г.	РУ Ловеч	6	0	0%
23.	26.03.2025 г.	РУ Троян	8	0	0%
24.	27.03.2025 г.	РУ Велико Търново	0	0	0%
25.	27.03.2025 г.	РУ Горна Оряховица	11	0	0%
26.	23.04.2025 г.	01 РУ Плевен	4	0	0%
27.	23.04.2025 г.	02 РУ Плевен	0	0	0%
28.	26.06.2025 г.	ДВНМН-София	24	1	5,6%
29.	30.06.2025 г.	Арест на ГПУ-Свиленград в с. Капитан Андреево	10	9	90%
30.	02.07.2025 г.	СДВНЧ-Любимец	660	78	11,8%
31.	03.07.2025 г.	РУ Хасково	16	0	0%
32.	14.08.2025 г.	ОДМВР-Русе	12	0	0%
33.	27.08.2025 г.	СДВНЧ-София	400	141	35,3%
34.	28.08.2025 г.	ДВНМН-Бургас	16	1	6,3%
35.	19.09.2025 г.	ДВНМН-Пловдив	24	1	4,2%
36.	23.09.2025 г.	ДВНМН-Горна Оряховица	16	0	0%
37.	25.09.2025 г.	РУ Свищов	0	0	0%
38.	25.09.2025 г.	РУ Никопол	8	0	0%
39.	20.10.2025 г.	ДВНМН-Варна	12	0	0%
40.	22.10.2025 г.	01 РУ-Варна	14	2	14,3%
41.	22.10.2025 г.	03 РУ-Варна	9	2	22,2%
42.	01.12.2025 г.	01 РУ-Благоевград	0	0	0%
43.	04.12.2025 г.	02 РУ-Благоевград	10	0	0%
ОБЩО ОТ СТРУКТУРИТЕ КЪМ МВР				235	18,7%

ДЪРЖАВНА АГЕНЦИЯ ЗА БЕЖАНЦИТЕ ПРИ МИНИСТЕРСКИЯ СЪВЕТ					
44.	01.07.2025 г.	РПЦ-Харманли	1676	260	15,5%
45.	02.07.2025 г.	ТЦ-Пъстрогор	320	0	0%
46.	26.08.2025 г.	Отдел ПМЗ „Овча купел“ към РПЦ-София	138	42	30,4%
47.	26.08.2025 г.	Отдел ПМЗ „Военна рампа“ към РПЦ-София	650	158	24,3%
48.	27.08.2025 г.	Отдел ПМЗ „Враждебна“ към РПЦ-София	300	98	32,7%
ОБЩО ОТ СТРУКТУРИТЕ НА ДАБ ПРИ МС				558	18,1%
МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА					
49.	08.05.2025 г.	ЦНСТПЛУИ-Севлиево	14	14	100%
50.	09.05.2025 г.	ДПЛУИ-Батошево	40	34	85%
51.	09.05.2025 г.	ЦНСТПЛПР 1 и 2 – с. Батошево	30	30	100%
52.	16.05.2025 г.	ДПЛУИ – с. Джурково	40	40	100%
53.	16.07.2025 г.	ДПЛУИ – гр. Баня	120	118	98,3%
54.	16.07.2025 г.	ЗЖПЛУИ – гр. Баня	8	8	100%
55.	17.07.2025 г.	ЦНСТПЛУИ – гр. Карлово	15	15	100%
56.	17.07.2025 г.	ЦНСТПЛПР – гр. Карлово	15	15	100%
57.	18.07.2025 г.	ЦНСТДУ – гр. Карлово	14	14	100%
58.	02.09.2025 г.	ЦНСТПЛПР 1 и 2 – гр. Долна баня	30	30	100%
59.	02.09.2025 г.	ЦНСТДБУ – гр. Долна баня	12	11	91,7%
60.	03.09.2025 г.	ЦНСТДМУ – гр. Ботевград	12	12	100%
61.	04.09.2025 г.	ЦНСТДБУ – с. Лесново	12	12	100%
ОБЩО ОТ СТРУКТУРИТЕ КЪМ МТСП				353	97,5%
МИНИСТЕРСТВО НА ЗДРАВЕОПАЗВАНЕТО					
62.	08.05.2025 г.	Държавна психиатрична болница - Севлиево	118	79	66,9%
63.	05.08.2025 г.	Държавна психиатрична болница - Карвуна	33	15	45,5%

64.	06.08.2025 г.	Център за психично здраве – гр. Добрич	90	20	22,2%
65.	15.10.2025 г.	ДПБ – Ловеч	175	160	91,4%
ОБЩО ОТ СТРУКТУРИТЕ КЪМ МЗ				274	65,9%
ОБЩО НАСТАНЕНИ ЛИЦА ОТ ПЛАНИРАНИ И НЕПЛАНИРАНИ ПРОВЕРКИ					4213
Включително и лицата, преминали през институции за годината					11 811
ОБЩО ОБХВНАТИ ЛИЦА ОТ ПЛАНИРАНИ И НЕПЛАНИРАНИ ПРОВЕРКИ					16 024

ИЗВЪНРЕДНИ ПРОВЕРКИ 2025 г.			
№	Дата	Наименование на посетената институция	Тип проверка: по жалба или по самосезиране
66.	18.02.2025 г.	Специализирана болница за активно лечение на лишени от свобода – гр. София	По жалба
67.	25.02.2025 г.	Център за психично здраве – Хасково	По жалба
68.	27.02.2025 г.	УМБАЛ „Александровска“	По жалба
69.	13.03.2025 г.	Затвор Бургас	По жалба
70.	12.05.2025 г.	ЦНСТМУ – гр. Ямбол	Самосезиране
71.	09.05.2025 г.	ЗОЗТ „Кремиковци“	Самосезиране
72.	19.05.2025 г.	Затвор Сливен	По жалба
73.	20.05.2025 г.	ЗО „Дебелт“	По жалба
74.	29.05.2025 г.	Арест в гр. София, бул. „Г. М. Димитров“ № 42 към ОСИН-София	Самосезиране
75.	11.06.2025 г.	Дом за възрастни хора в гр. Баня, ул. „Еледжик“ № 4а	Самосезиране
76.	24.07.2025 г.	Социално-педагогически интернат в с. Варненци, общ. Тутракан, обл. Силистра	Самосезиране
77.	29.07.2025 г.	Арест в гр. София, бул. „Г. М. Димитров“ № 42 към ОСИН-София	По жалба
78.	25.08.2025 г.	Арест в гр. София, бул. „Г. М. Димитров“ № 42 към ОСИН-София	По жалба
79.	29.09.2025 г.	РУ-Казанлък	Самосезиране
80.	21.09.2025 г.	Арест към ОСИН-Варна	По жалба
81.	10.11.2025 г.	Център за психично здраве – София	По жалба

ДОКЛАДИ ОТ ИЗВЪРШЕНИ ПРОВЕРКИ

ПРАВА НА ДЕЦАТА, НАСТАНЕНИ В ИНСТИТУЦИИ

СПИ - с. Варненци - [Доклад от внезапна проверка СПИ- Варненци.pdf](#)
ДВНМН - гр. София - [Доклад от извършена проверка в ДВНМН София.pdf](#)
ДВНМН - гр. Бургас - [Доклад от извършена проверка в ДВНМНЛ-град Бургас.pdf](#)
ДВНМН - гр. Пловдив - [Доклад от извършена проверка в ДВНМН -Пловдив.pdf](#)
ДВНМН-Горна Оряховица - [Доклад от извършена проверка в ДВНМН-Горна Оряховица.pdf](#)
ДВНМН - гр. Варна - [Доклад на НПМ от извършена проверка в ДВНМН Варна.pdf](#)

РЕЗУЛТАТИ ОТ ИЗВЪРШЕНИ ПРОВЕРКИ В ЦЕНТРОВЕ ЗА НАСТАНЯВАНЕ ОТ СЕМЕЕН ТИП ЗА ДЕЦА

Център за настаняване от семеен тип за деца и младежи с увреждания – гр. Ботевград
Център за настаняване от семеен тип за деца без увреждания – гр. Долна баня
Център за настаняване от семеен тип за деца без увреждания – с. Лесново, община Елин Пелин - [Доклад от извършени проверки ЦНСТ Долна баня, Ботевград, Лесново.pdf](#)
Център за настаняване от семеен тип за младежи с увреждания 2 - гр. Ямбол - [Доклад от извършена проверка в ЦНСТМУ Ямбол.pdf](#)
Център за настаняване от семеен тип за деца с увреждания – гр. Карлово - [Доклад от извършена проверка в ЦНСТ Карлово Баня \(1\).pdf](#)

ПРАВА НА ПЪЛНОЛЕТНИ ЛИЦА, НАСТАНЕНИ В РЕЗИДЕНТНИ СОЦИАЛНИ УСЛУГИ

Дом за пълнолетни лица с умствена изостаналост (ДПЛУИ) – с. Джурково
Център за настаняване от семеен тип за пълнолетни лица с умствена изостаналост – Севлиево;
Дом за пълнолетни лица с умствена изостаналост (ДПЛУИ) - с. Батошево
Центрове за настаняване от семеен тип за пълнолетни лица с психични разстройства (ЦНСТПЛПР) 1 и 2- с. Батошево - [Доклад за извършени проверки ДПЛУИ Севлиево, ЦНСТП Севлиево, ДПЛУИ Батошево, ДПЛУИ Джурково.pdf](#)

Центрове за настаняване от семеен тип за пълнолетни лица с психични разстройства (ЦНСТПЛПР) 1 и 2- гр. Долна баня
Център за настаняване от семеен тип за пълнолетни лица с умствена изостаналост (ЦНСТПЛУИ) - гр. Карлово
Център за настаняване от семеен тип за пълнолетни лица с психични разстройства - гр. Карлово
Дом за пълнолетни лица с умствена изостаналост – гр. Баня
Защитено жилище за пълнолетни лица с умствена изостаналост - гр. Баня
[Доклад за извършени проверки в ЦНСТПЛПР Долна баня, ЦНСТПЛУИ Карлово, ДПЛУИ и ЗЖ Баня.pdf](#)

ПРАВА НА ЛИШЕНИТЕ ОТ СВОБОДА В МЕСТАТА ЗА ИЗТЪРПЯВАНЕ НА НАКАЗАНИЯ КЪМ МИНИСТЕРСТВО НА ПРАВОСЪДИЕТО

Затвор Ловеч

Следствен арест- град Ловеч

Затворническо общежитие от открит тип „Полигона“

Затворническо общежитие от закрит тип „Атлант“

Затворническо общежитие от открит тип „Велико Търново“

[Доклад от планирана проверка в Затвор Ловеч ЗО СА и ОДМВР Ловеч.pdf](#)

Затвор Плевен

Арест към Областна служба „Изпълнение на наказанията“ гр. Плевен

Затворническо общежитие от закрит тип „Вит“ (ЗОЗТ „Вит“)

Затворническо общежитие от открит тип „Плевен“ (ЗООТ „Плевен“)

[Доклад от планирана проверка в Затвор Плевен, ЗО, СА и ОДМВР Плевен.pdf](#)

Внезапна проверка в Затворническо общежитие „Кремиковци“

[Доклад от внезапна проверка Кремиковци.pdf](#)

Затвор - гр. София

Специализирана болница за активно лечение на лишени от свобода (СБАЛЛС) при Затвора – София

Затворническо общежитие от закрит тип „Кремиковци“

Затворническо общежитие от открит тип „Казичене“ (ЗООТ „Казичене“)

[Доклад от проверка Затвор София, ЗОЗТ Кремиковци, ЗООТ Кремиковци](#)

Арест „Г.М.Димитров“ към Областна служба „Изпълнение на наказанията“ – гр. София

[Доклад за внезапна проверка G.M.Dimitrov.pdf](#)

Арест на Районна служба „Изпълнение на наказанията“- Хасково (РСИН-Хасково)

[Доклад от проверка РСИН - Хасково.pdf](#)

Следствен арест - РСИН - гр. Русе - [Доклад от проверка в Русе .pdf](#)

Затвор гр. Белене, Затворническо общежитие от открит тип – Белене -

[Доклад планирана проверка в Затвор Белене ЗООТ и РПУ \(3\).pdf](#)

Следствен арест - Варна към ОСИН – Варна

[Доклад от извършена проверка в Следствен Арест- Варна, Първо и Второ РУП-Варна .pdf](#)

Затвор Бобов дол, ЗООТ „Самораново“, Следствен арест към Областна служба

„Изпълнение на наказанията“-Благоевград (ОСИН-Благоевград), Следствен арест към

Районна служба „Изпълнение на наказанията“ – Кюстендил (РСИН-Кюстендил) - [Доклад](#)

[на НПМ от планирана проверка в Бобов дол, Самораново.pdf](#)

ПРАВА НА ЛИЦАТА, ЗАДЪРЖАНИ В МЕСТАТА ЗА НАСТАНЯВАНЕ КЪМ МИНИСТЕРСТВОТО НА ВЪТРЕШНИТЕ РАБОТИ

Районно управление – Ловеч, Районно управление – Троян, РУ-Велико Търново

Районно управление – Горна Оряховица - [Доклад от планирана проверка в Затвор Ловеч ЗО СА и ОДМВР Ловеч.pdf](#)

Първо РУ – Плевен, Второ РУ – Плевен - [Доклад от планирана проверка в Затвор Плевен, ЗО, СА и ОДМВР Плевен.pdf](#)

Областна дирекция на Министерство на вътрешните работи – Хасково (ОДМВР-Хасково) - [Доклад от проверка ОДМВР Хасково.pdf](#)

Помещения за задържане при ОДМВР – Русе - [Доклад от проверка в Русе .pdf](#)

Районно управление – Свищов, Районно управление – Никопол -

[Доклад от планирана проверка в РПУ Свищов и Никопол.pdf](#)

Трето Районно полицейско управление при ОД на МВР-Варна, Първо Районно полицейско управление при ОД на МВР - гр. Варна - [Доклад на НПМ от извършена проверка в Следствен Арест- Варна, Първо и Второ РУП-Варна.pdf](#)

Първо районно полицейско управление – гр. Благоевград, Второ районно полицейско управление – гр. Благоевград - [Доклад на НПМ от планирана проверка в Благоевград new.pdf](#)

ПРАВА НА ЛИЦАТА ТЪРСЕЩИ ЗАКРИЛА

Гранично полицейско управление – гр. Свиленград (ГПУ-Свиленград), Арест на гранична полиция – с. Капитан Андреево, Специален дом за временно настаняване на чужденци – Любимец (СДВНЧ-Любимец)- [Доклад от проверка ГПУ, СДВНЧ.pdf](#)

Специален дом за временно настаняване на чужденци – София (СДВНЧ-София) - [Доклад от планирана проверка РПЦ и СДВНЧ-София 2025..pdf](#)

Регистрационно-приемателен център – Харманли (РПЦ-Харманли), Транзитен център – Пъстрогор (ТЦ-Пъстрогор) - [Доклад проверка РПЦ Харманли, ТЦ Пъстрогор.pdf](#)

Отдел „Производство за международна закрила“ кв. „Овча купел“ на РПЦ-София, Отдел „Производство за международна закрила“ в кв. „Военна рампа“ на РПЦ-София, Отдел „Предоставяне на международна закрила“ в кв. „Враждебна“ на РПЦ-София, Помещение от затворен тип – Бусманци на РПЦ-София - [Доклад от планирана проверка РПЦ и СДВНЧ-София.pdf](#)

ПРАВА НА ЛИЦАТА С ПСИХИЧНИ ЗАБОЛЯВАНИЯ

Държавна психиатрична болница – Севлиево - [Доклад ДПБ Севлиево.pdf](#)

Държавна психиатрична болница – Карвуна (ДПБ - Карвуна), Център за психично здраве – гр. Добрич - [Доклад от планирана проверка в ДПБ Карвуна и ЦПЗ Добрич.pdf](#)

ИЗПОЛЗВАНИ СЪКРАЩЕНИЯ

АСП – Агенция за социално подпомагане
ГДИН – Главна дирекция „Изпълнение на наказанията“
ДАБ – Държавна агенция за бежанците
ДВНМН - Дом за временно настаняване на малолетни и непълнолетни
ДМСГД – Дом за медико-социални грижи за деца
ДПБ – Държавна психиатрична болница
ДПФЗД – Държавно предприятие „Фонд затворно дело“
ДСП – Дирекция „Социално подпомагане“
ЕСПЧ – Европейски съд по правата на човека
ЗИНЗС – Закон за изпълнение на наказанията и задържането под стража
ЗО – Закон за омбудсмана
ЗОЗТ – Затворническо общежитие от закрит тип
ЗООТ – Затворническо общежитие от открит тип
ЗСП – Закон за социално подпомагане
КПИ – Комитет за предотвратяване на изтезанията
МВР – Министерство на вътрешните работи
МЗ – Министерство на здравеопазването
МП – Министерство на правосъдието
МС – Министерски съвет
МЦ – Медицински център
НЗОК – Национална здравноосигурителна каса
НПМ – Национален превантивен механизъм
ППЗИНЗС – Правилник за прилагане на Закона за изпълнение на наказанията и задържането под стража
РЗИ – Регионална здравна инспекция
РПЦ – Регистрационно-приемателен център
РУП – Районно управление „Полиция“
СБАЛЛС – Специализирана болница за активно лечение на лишени от свобода
СДВНЧ – Специализиран дом за временно настаняване на чужденци
СДВР – Социални дейности и възпитателна работа (затвори)
СПИ – Социално-педагогически интернат
УПО – Условно предсрочно освобождаване
ФПКПИ – Факултативен протокол към Конвенцията против изтезанията и други форми на жестоко, нечовешко или унижително отнасяне или наказание
ЦНСТДБУ – Център за настаняване от семеен тип за деца и младежи без увреждания
ЦНСТДМУ – Център за настаняване от семеен тип за деца и младежи с увреждания
ЦПЗ – Център за психично здраве

Адрес: гр. София 1202, ул. Георг Вашингтон №22

Тел.: 02/81-06-955;

02/980-95-10;

факс: 02/81-06-963

ел. поща: npm@ombudsman.bg

www.ombudsman.bg